

Somogy Megyei Múzeum
VA-2057.
Mégsejzi adattár

Somogy Megyei Múzeum
VA-2057.
Mégsejzi adattár

--	--	--	--

694310: PAPA-501T

694310'S NYEJE: 1992.

TART.: A CSÖRÖZLYI PORTA

64 lap

61 kőp, 1 térkép

FÖLDRAJZI MINTA: CSÖRÖZLY

ST. AKKUMULATIO:

X - 2.

XXXIV

LEJÁRÓ DÁTUM:

HALASPACK RT.

1992. május

SZAKDOLGOZAT

PÁPA EDIT

1992.

1. CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY	
2. TANÍTÓKÉPZŐ FŐISKOLA	
2.1. Csökölyi Ethnográfia elhelyezkedése, nevének eredete, története	4
2.2. A falu mai arculata. Műemléki név	7
3. SZENNAI SZABADTÉRTI NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNY	10
4. A CSÖKÖLYI PORTA	12
4.1. A csökölyi porta nagysága, alaprajza, tájolása	12
4.2. A lakóépület	14
4.2.1. A lakóépület alaprajza	14
4.2.2. A lakóépület külső szépségei	20
4.2.3. A lakóépület belső téri elrendezése	25
4.2.3.1. A tisztasági szoba	26
4.2.3.2. A füstös konyha	34
4.2.3.3. A kamencés konyha	35
4.2.3.4. A kamra	37
4.3. A kettős kamra	40
Konzulens:	45
DR. GIMESI MIHÁLYNÉ	50
5. A NÉPRAJZI MÚZEUM	
6. A NÉPRAJZI MÚZEUMOK SZEREPE A NEMZETI ÉS KÖZPÉNTRI NEVELÉSBEN	52
7. BEFEJEZÉS	55
8. NYILVÁRTÁSOK	
9. BIBLIOGRÁFIA	
10. MELLÉKLETEK	

KAPOSVÁR

1992.

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
1. BEVEZETÉS	1
2. CSÖKÖLY KÖZSÉG	4
2.1. Csököly földrajzi elhelyezkedése, nevének eredete, története	4
2.2. A falu mai arculata. Műemléki házak	7
3. SZENNAI SZABADTÉRI NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNY	10
4. A CSÖKÖLYI PORTA	12
4.1. A csökölyi porta nagysága, alaprajza, tájolása	12
4.2. A lakóépület	14
4.2.1. A lakóépület építésének folyamata	14
4.2.2. A lakóépület küldő szépségei	20
4.2.3. A lakóépület belső téri elrendezése	25
4.2.3.1. A tiszta szoba	26
4.2.3.2. A füstös konyha	34
4.2.3.3. A kemencés konyha	35
4.2.3.4. A kamra	37
4.3. A kettős kamra	40
4.4. Gazdasági és kiszolgálási épületek	45
5. A NÉPRAJZI FALU	50
6. A NÉPRAJZI MÚZEUMOK SZEREPE A NEMZETI ÉS NEMZETKÖZI NEVELÉSBEN	52
7. BEFEJEZÉS	55
HIVATKOZÁSOK	
BIBLIOGRÁFIA	
MELLÉKLETEK	

1. BEVEZETÉS

Napjainkban, ha körülnézünk falun azt tapasztaljuk, hogy ide is elért a városiaktól tanult nagyvárosi hóbort. A falusi ember is - ki tudja miért - emeletes házakat, boltíveket készít. Eltűnnek a népművészeti elemek, a népi életet őrző házak, vagy ha akadnak is ilyenek - ami nagyon kevés - az enyészet martalékaivá válnak. Megmentésükért, értékük felismeréséért még most is csak kevesen fáradoznak. Fontos, hogy legyen olyan embercsoport, akik azt a célt tűzték ki maguk elé, hogy megmentsenek valamit őseink anyagi kultúrájából, és skanzent, szabadtéri néprajzi gyűjteményt hoznak létre. Napjainkban ezek megtekintésével ismerhetik meg a látogatók a régi korok kultúráját. Lényeges, hogy a látogatók ne csak mint a múlt töredékeit szemléljék az ott lévő tárgyakat, hanem azokat magukénak is érezzék, hisz ez egyben mintát ad és üzenetet is közvetít a mai ember számára. Ezt az üzenetet fel kell fogadni, meg kell érteni, mert az emberben csak akkor tudatosul az értékek őrzésének, és az utókor számára történő átadásának a fontossága.

Ezzel a munkámmal egy kicsit többet szeretnék adni a népművészet iránt érdeklődőknek. A népművészettel általános iskola 4. osztályában ismerkedtem meg először. Köszönhető ez tanítómnak, aki mélyrehatóan vizsgálta a régi népi életét, szokásait, hagyományait. Dalok, néptáncok tanításával kezdett bevezetni minket a népi hagyományokba.

Nagyon sokat mesélt nekünk a régi nép életéről, szokásairól, együtt énekelünk népdalokat, népi játékokat játszottunk, megtanultuk hogy kell szalmaszálból sípot készíteni ...

A népművészettel mélyrehatóbban a főiskolán ismerkedtem meg. Igazából ekkor értettem meg, miért is olyan fontos az emlékek megőrzése, valamint átadása az utókor számára. Ezért döntöttem úgy, hogy szakdolgozatom témájaként népművészeti témakört választok. Dolgozatom témája "A csökölyi porta," amit leírás, és ténynyújtás formájában közlök. A porta épületei közül a legnagyobb hangsúlyt a lakóépületre fordítottam, mert népi építészeti szempontból ez a legjelentősebb és a legdíszesebb.

Miért éppen Csökölyt választottam? A Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjteményben ez az egyetlen olyan porta, amelyben csak Csökölyből áttelepített épületek állnak. Ahhoz, hogy egy porta épületeit megvizsgáljam és tanulmányozzam, olyan tájegységi gyűjteményt szerettem volna választani, amely által az egy községben élő nép életét, lakáskultúráját bemutatom. Így esett a választásom a csökölyi portára.

Munkám során többször kinnt jártam a szennai falumúzeumban, elbeszélgettem az ottani dolgozókkal. Főként idősebb embereket kértem meg, hogy beszéljenek az egyes tárgyokról, azok felhasználásáról, a régi építkezési módról, hiszen ők még benne éltek a régi időkben, s a múzeum létesítésekor nagy szerepet játszottak az épületek múzeumban történő felállításában.

2.7 CSÖKÖLY KÖZSÉG

Sokat köszönhetek Zóka Jánosnének, özv. Rudán Lajosnének, Bödő Sándornének és Praj Józsefnének, a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény dolgozóinak, akik elbeszéléseikkel sokban hozzájárultak dolgozatom elkészítéséhez. Múzeumi vizsgálódásaimon kívül munkám megírásához hozzájárult még Knézy Judit és Szabó Tünde néprajzosoknak az 1968-1978-ig történő felméréseikről és kutatásaikról írott dokumentációiknak elolvasása, amelyeket a Megyei Múzeum Néprajzi osztályán kaptam kézhez. Munkámban többször hivatkoztam az ő gyűjtéseikre. Felhasználtam még a Népművészet című tankönyvet, a Néprajzi osztályon található Ethnográfákat, Somogyi Múzeumok Közleményeit és még sok más irodalmat, amelyeket a Bibliográfiában gyűjtöttem össze.

Dolgozatom nagyobb része az egyéni kutatáson, megfigyelésen alapul. A mellékletben képeket, szerkezeti ábrákat, a faluról, falumúzeumokról, házakról fénymásolatokat gyűjtöttem. Ezek megtekintése olvasás közben elengedhetetlenül szükséges, mert az olvasó csak így kap teljes képet az általam leírtakról.

2./ CSÖKÖLY KÖZSÉG

2.1. Csököly földrajzi elhelyezkedése, nevének eredete, története

"Csököly község Somogy megyében, a nagyatádi járásban fekszik."¹ Földrajzilag Belső-Somogy területén helyezkedik el. A községet határoló falvak: nyugatról Kisbajom, keletről Gige, délkeletről Rinyakovácsi, északról Jákó, délről Kadar-kút. "Csököly közvetlen határai mezők és dűlők voltak, melyek nevüket általában a közelükben lakó családokról kapták."²

"A falu nevét először az 1332-37. évi pápai tizedjegyzék említi Chukl alakban. 1382-től századokon át a veszprémi püspökség birtoka volt. Ekkori neve már Chukul. 1565-66. évi török kincstári feladójegyzékben Csokol alakban szerepel. 1943. évi úrbéri telekkönyvben már Csököly mezőváros a neve.

A község a török időkben jórészt elnéptelenedett, kétszáz évvel később már virágzó mezőváros körvonalai kezdtek kibontakozni."³

"A lakosság természetes vándorlásával családonként, vagy egyenként költöztek be ide a környékről és más vidékekről. A XVII. században, mint jobbágyhelyet írják, mely a töröknek is, és földesurának is adózott. A XVIII. század folyamán a legnagyobb lélekszámú helyiségek közé tartozik Somogyban.

A falu nem néptelenedett el annyira a török 150 éves uralma alatt, mint a somogyi községek nagyrésze. Ebben az időben Csököly a leglakottabb, valamint a legmagasabb háztartásszámú somogyi községek közé tartozott. Számuk emelkedése a gazdasági konszolidálódást is mutatja. A XIX. század közepén azonban a lakosság létszámának stagnálása, illetve csökkenése szembetűnő. A beköltözések száma minimálisra csökkent. A jobbágyfelszabadítás után, az amúgy is földszükében szenvedő községben a földszerzési lehetőségek méginkább megszűntek, s tért hódított a születéskorlátozás." ⁴ Elterjedt az egykézés, ami a birtok aprózódását akadályozta meg. "Csököly a XVIII. század folyamán mezővárosként számontartott helységek közé tartozott." ⁵

"Csököly halmazszerűen települt, utcás község. Az 1700-1800-as években a falu területének nagysága fele volt a maiénak és T betűhöz hasonlított. Ekkor a község a mai Petőfi u. 43. számú háztól a Dózsa György u. 34-es és a Kossuth utca 38-as számú házig terjedt. Az 1941-es évektől kezdődően indult meg a falurendezés a Hombár dűlő urasági épületeinek felszámolásával, valamint a jobbágyok magtárainak lebontásával. 1842-43-ban történt a ki-mérés, s ekkor a T alakú községből H alakú község lett. Az említett utcákat meghosszabbították, valamint a keleti részén telkeket mértek még ki. A telekkönyvezésre csak 1860-61-ben került sor. Így 5 utcája lett a falunak: Posta utca, Nagy utca, Lőrinc /Dózsa/ utca, Rózsa utca, Közép utca." ⁶

"A község főutcája olyan széles volt, hogy a hang alig hallatszott át a másik oldalra. Szegény falu volt ez. Az utcában végig zsúpos házak álltak. Azért építették olyan messzi őket, hogy elkerüljék a tűzvészt."⁷

"A lakóházak a falurendezés után 1-2, 3-4 méternivel beljebb épültek az utcaszintnél. Előttük virágoskert nem volt. Az 1940-50 között újonnan készült épületek még az eddigi szintet képviselik, de a polgárosodás jelei is feltűnnek. Észrevehető ez a mestergerendájukon 1842-43-as évszámmal datált épületeken."⁸

"A jobbágy időben a 600-800 m² kadrát nagyságú telkeket 18 napos házaknak hívták. A telkek szélessége 14 öl, az osztás után 7 öl szélességűek lettek. A lakosok a lakótelket régen hostélnak vagy bensőségnek nevezték el. Ezen álltak a lakóépületek, a kamrák, míg az istállók és a gabonások a lakótelek végében, illetve azon kívül helyezkedtek el."⁹

"Sok házhely még ma is őrzi a falurendezéskori méreteit. Többnyire keskenyek maradtak az úgynevezett 18 napos házak udvarai.

A nagy telkek, mint Korcz György félhelyes polgár 2 hold 855 négyszögöl nagyságú telke, akinek 1843-as keletkezésű lakóháza 1976-ig állt a régi hostélon, valamint a Dózsa György utca 11. szám alatti telek, megtartotta eredeti nagy méretét."¹⁰

2.2. A falu mai arculata. Műemlékjellegű házak

"Az 1976-os években már csak egy zsúpos ház állt Csökölyben a 400 közül, Zsobrák Imrénéé /Sótra Erzsébeté/. Az övé is csak azért, mert nem akarta eladni a múzeum számára, maradni akart."¹¹ Ma már viszont egyetlen zsúpos ház sem áll a községben. Teljesen átalakult a falu régi arculata. Földszintes és emeletes házak sorakoznak egymás mellett. /1. melléklet 1. kép/ A falu alaprajza viszont nem változott. Megőrizte H alaprajzát, utcáit és utcáinak nevét. Új épületekkel is bővült a falu. A korábbi, tisztán református faluban ma már 2 templom tornya emelkedik a magasba. Egy katolikus és egy református templom tornya. Új modern iskola, bevásárlóközpont épült a két templom közötti részen.

Az, hogy régen más volt a falu arculata, csak egyetlen egy dolog bizonyítja, amit talán egy külső szemlélő észre sem vesz. Ez pedig a Dózsa György utca 64. szám alatti lakóház üres helye. /1. melléklet 2. kép/ Ezen a telken lévő lakóházat műemlékjellegűvé nyilvánították, s a szennai falumúzeumba szállították.

Nemcsak ez az egyetlen ház volt műemlékjellegű Csökölyben. Ilyenek voltak: Dózsa György utca 13. szám alatti lakóház és kettőskamra, a Dózsa György utca 51. szám alatti pajta, Kossuth /Rózsa/ utca 20. szám alatti lakóház.

"A Dózsa György utca 64.szám alatti ház az utca nyugati oldalán helyezkedett el, előkert nélkül, közvetlenül az utcavonalon. /2. melléklet 3. kép/ Volt tulajdonosa özv.Zsobrák Lajosné. A telken az épület mellett melléképület helyezkedett el, amit ma konyhának használnak. A telek hátsó végében nagyméretű istálló állt, amelyet korábbi időpontban téglából épültek. A melléképületek népi építészeti szempontból nem jelentősek. Az Országos Műemléki Felügyelőség a lakóépületet 1972. júliusában védetté, MŰEMLEKJELLEGŰVÉ nyilvánította. A ház építési idejét a szoba mestergerendájára írt dátum jelzi: 1843. május 10. Az idők során a füstös konyhája átépítésre került, a kemencét pedig elbontották. A füstös konyhából füstölőt választottak le. Négy helyiségből állt: szoba, konyha, füstölő és kamra. Az épület nagyméretű lakóház, ún. nagygazda telken. Az épület hossz tengelye kelet és nyugat irányú, elő és oldaltornácos. A csökölyi régi lakóházak közül a legdíszesebb. Az épületet 1976-ban a somogyi Szenna községben található falumúzeumba telepítették át."¹²

"A Dózsa György utca 13. szám alatti lakóépület az utca keleti oldalán helyezkedett el, majdnem szemközt a 64-es számú Zsobrák Lajosné féle műemlékjellegű lakóházzal. A ház volt tulajdonosa Nagy János. A telken az épület után különálló, két helyiséggel rendelkező kamra épület állt. A tulajdonos elbeszélése szerint egy másik telekről telepítette ide ő maga.

3. SZENNAI SZABADTÉRI NÉPKRAJZI GYŰJTEMÉNY

Építési ideje a lakó elbeszélése alapján 1843. év körüli. Az Országos Műemléki Felügyelőség az épületeket 1972. júliusában védetté, MŰEMLÉKJELLEGŰVÉ nyilvánította. A lakóépület a Szenna községben található falumúzeumban tartalékkaként szerepel a Csököly, Dózsa György utca 64. szám alatti lakóépületnek."¹³

"A falurendezés utáni időkben a külön épült pajták rendszerint szilipelt boronafalúak voltak. Egyik legrégebbi és a helyi boronaépítkezési módot a legjobban megőrző pajta Csökölyben, idősebb Szántó Lajos beltelkén volt található. Kétfiókos, kontyolt szúpos tetejű. E pajta a Dózsa /Lőrinc/ utca 51.szám alatt állt. Építési ideje 1843 körül tehető.

A pajtát 1976-ban ugyancsak a szennai falumúzeumba telepítették át."¹⁴

A Kossuth /Rózsa/ u. 20. szám alatti lakóházat is MŰEMLÉKJELLEGŰVÉ nyilvánították. /2. melléklet 4.kép/ A ház utcáfrontra épült, kontyolt szúpos tetejű, lopott tornácú épület. Egyéb adatokat e házról nem találtam.

Az itt felsorolt épületek, valamint azok berendezési tárgyai a szennai falumúzeumban, a csökölyi portán tekinthetők meg.

3. SZENNAI SZABADTÉRI NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNY

Szenna a Zselicség jellegzetes és híres települése. Kaposvártól 8 km-re, délnyugati irányban fekszik, egy festőien szép völgyben. Somogy megyének e híres falujában található a megye első szabadtéri néprajzi múzeuma. /3. melléklet/

"A Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény az országban egyedülállóan, helyi kezdeményezésre egy élő faluban létrejött falumúzeum. Célja a somogyi faépítkezés legszebb, napjainkig fennmaradt emlékeinek megmentése, az objektumok szabadtéri néprajzi gyűjteményben történő áttelepítésével. Az áttelepítés a hitelesség igényével, az eredeti faelemek legnagyobb mértékű megtartásával, a hagyományos anyagok és a hagyományos technika alkalmazásával történik. Épületrekonstrukciót, épületmásolást nem alkalmaztak. A gyűjtemény Szennában történő létrehozását a falu népi építészeti hagyományai, a még itt, eredeti helyén található néhány talpas ház, a település táji adottságai, valamint a kiemelkedően szép, festett, kazettás mennyezetű templom indokolták. A Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény megvalósítása a szennai református templom helyreállításával indult meg az 1970-es évek elején. A Néprajzi Gyűjtemény a templom körüli, beépítetlen, szabad területen került kialakításra. Az egy utcából álló épületsor az egykori falvak hangulatát idézi. A lakóépületek fő homlokzatukkal a református templomra néznek. A terület súlypontjában a dombra telepített műemlék református templom áll, melynek helyreállítása 1974-ben fejeződött be.

Az első lakóépület a rinyakovácsi lakóház, melynek áttelepítésére 1975-76-ban került sor. Az 1978. évi megnyitó alkalmával a templom, az előtte álló műemlékjellegű lelkeszlak és az első berendezett porta vált a közönség számára megtekinthetővé. Az építkezés azóta is folyamatos. Az utcás, telkes elrendezésű, a templom körül sugaras kialakítású porták száma ma már 5. Az első, mint már említettem a rinyakovácsi porta, a második a kisbajomi porta, a harmadik a csökölyi porta, a negyedik a nagykorpádi porta, az ötödik pedig a somogyszobi porta. A falu végén útelágazásban áll a kopárpusztai fa harangláb. A gyalogút itt elkanyarodik a szőlőhegy felé, az út mellett áll a Balaton környékéről áttelepített fakereszt, a bádóg Krisztussal. A domboldalon épültek fel a zselickisfaludi, a segesdi szőlőhegyi pincék és a szalacskahegyi uradalmi présház.

Az áttelepítésekénél alkalmazott legfőbb szempont, hogy a porták épületei és berendezési tárgyai lehetőleg azonos faluból kerüljenek ki, de maradéktalanul ezt csak a csökölyi portánál lehetett megvalósítani.

A Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjteményben a látnivalót gazdagítja még rendezvények sora: szüreti mulatság, néptáncbemutatók, hangversenyek, májusfa állítása, és kitáncolása ..." 15

4. CSÖKÖLYI PORTA

4.1. A csökölyi porta nagysága, alaprajza, tájolása

A szennai falumúzeumban a legnagyobb kiterjedésű porta a csökölyi /4. melléklet/. Egy nagygazda portát mutat be. A porta szélessége az utca felől 29,5 méter, hátsó szélessége pedig majdnem kétszer akkor, 48 méter, hisz a porta hátsó felének vonala ívesen hajlik. Itt kell megemlíteni, hogy a porta a lakóház végében 1 méterrel szélesedik. A telek hossza 34,15 méter.

Alaprajzi elrendezése: A porta északi határvonalán, az utcafronttal egy szintben helyezkedik el a lakóház.

A lakóháztól 6 méterre, pontosan az egymás mellett lévő két telek határvonalánál áll a gémeskút, amelynek egyik fele a csökölyi portán, a másik fele a kisbajomi portán helyezkedik el. A kúttól balra, az északi határvonaltól 1,95 méter távolságra áll a disznóól. Ezzel az épülettel egy vonalban, mintegy 3,64 méter távolságra helyezkedik el a hatalmas nagy pajta. Ez a gazdasági épület a telek hátsó felének közepén látható. A porta déli oldalán, a pajtától balra helyezkedik el a kocsiszín a bognárműhellyel. Ezen épület előtt, 4,26 méter távolságra áll a kettős kamra, amely az utcafronti kerítéstől 3 méterre van.

Az egész portát kerítéssel vették körül. Az utcafronton hegyezett cölöpkerítés /karó kerítés/látható. A karók alsó felét a földbe ásták, felül pedig mogyorófa alapanyagú vesszőfonattal merevítették egymáshoz. A kerítés kapuja a kettős kamra felől földbe ásott tőkéhez kapcsolódik forgatható megoldással. A tőkéhez alul egy ívelt gerendát rögzítettek 15 mm átmérőjű laposvassal. A gerendabalyukakat fúrta, ebbe helyezték el a gyertyánfából készült 3-4 cm átmérőjű ívelt gömbfákat. A gömbfák közeit gyertyán-vesszőfonattal töltötték ki. A kapugerenda jobb alsó végére kereket szereltek, amelynek segítségével a ki-becsukást biztosították. A könnyebb mozgathatóság miatt a gerenda ezen felére ágas fogantyút helyeztek el a kerék fölé.

Az udvart hátulról és oldalról is kerítés fogja össze. / 27. melléklet 56.kép/ A porta határvonalán 70-80 cm távolságokra rúdfákat vertek le a földbe. A rúdfák között gyertyánfa-fonattal töltötték ki. A gyertyán azért volt alkalmas erre, mert ágai egyenesek, hosszúak, és eléggé hajlékonyak. Így alkalmas a vízszintes fonatú kerítés készítésére. A porta északi határvonalán, a gémeskút közelében nyílik egy ugyanilyen kivitelű kiskapu a másik portára.

A portán az egyes épületek, kivéve a disznóólat és a pajtát, a csökölyi házak tájolásának megfelelően kelet-nyugat irányúak.

A tájolás irányát a nap járása határozta meg. A házakat azért tájolták kelet-nyugat irányúnak, hogy biztosítsák az épület belsejébe jutó elegendő mennyiségű fényt és meleget. A pajta és a disznóól észak-dél tájolású.

4.2. A lakóépület

4.2.1. A lakóépület építésének folyamata

A lakóépület favázás vagy másnéven talpasház. Falazata sűrű karós /fecskerakásos/. A népi építkezésnek e sajátos formája ott alakulhatott ki, ahol vizenyős a talaj. Ezeken a területeken, így Csökölyben is, a föld nem kedvezett a vályog falú épületek emelésének. A hatalmas fatalpak és gerenda szerkezetek óvták a házat még akkor is, ha idővel a rossz altalaj megrokkant. A ház vázának elkészítésére a legalkalmasabb anyag a tölgyfa volt, ugyanis ez a legtartósabb, legkeményebb, legnagyobb teherbírású fafajta.

"A csökölyiek az épületek felépítéséhez szükséges faanyagot a környező erdőkből szerezték be, különösen a püspöki uradalom Jákó és Csököly közötti Ragyogó erdejéből." 16

"E falu népének nem volt erdeje, mert az 1914-es háború alatt kiírtották. Erre azért volt szükség, mert az a hír járta, hogy itt lesz a trianoni határ." 17

Ahhoz, hogy a rönkfákat a megfelelő helyre be tudják építeni, meg kellett faragni. A munkát általában a falusi ácsmesterek készítették el, de ha akadt a családban ügyes kezű férfi, ő is el tudta végezni.

A szerkezeti elemeket négyzet és téglalap keresztmetszetűre alakították. Rögzítésükhöz faszögeket használtak, amelyeket téli estéken faragtak ki a férfiak. /5. melléklet 9. kép/
A faszöggel való rögzítés olcsóbb, sőt tartósabb volt, mint a vasszögrögzítés, ugyanis a vasszög körül a fa elkorhadott. /5. melléklet 10. kép/

Az épület készítésénél az emberek különösebb alapot nem készítettek, csak megdöngették a földet, amire a talpgerendákat helyezték el. Az áttelepítés során a házakat körülbelül 20 cm vastag betonlemezre építették. Ez úgy készült, hogy az épület alapjainak kitűzése után 20 cm mélységben kitermelték a földet, majd bebetonozták. A beton tetejét léccel lehúzták, majd kőműveskanállal lesimították. Szilárdulás után bitumennel kenték le a beton felületét, majd bitumenes szigetelő lemezcsíkot ragasztottak rá. Ennek felületét is megkenték, a tetején forró bitumennel, majd ráültették a talpgerendákat.

Ennek azért van fontos szerepe, mert megóvjaa a több mint 100 éves faanyagot a további pusztulástól. A bitumenréteg levezeti a vizet, s ezáltal nem szívódik bele se a betonba, se abból a fába.

Építési folyamat: /6. melléklet/ A 25x34 cm keresztmetszetű talpgerendákat lefektették a dőngölt talajra. Előbb beállították a párhuzamosokat, majd a derékszöget. A talpfákat ácskapcsokkal merevítették. /5. melléklet 11. kép/ Ezután alapterületre elkészítették a koszorúgerendákat, melyek kisebb keresztmetszetűek, mint a talpfák.

A koszorúgerendákat a talpakra helyezték rá, s ahhoz szabták alaplámpéretre. A talpgerendák tetejére és a koszorúgerendák alá jára kivésték a szöglábak és a szárfák helyét. A szöglábakat úgy képezték ki, hogy két végére csapot /csírt/ faragtak, amely pontosan beleillik a csaplyukba. /7. melléklet 14.kép/ Minden sarokra és minden falcsatlakozáshoz helyeztek szöglábakat. A rövid oldalakra is betettek egyet-egyét, mert a mestergereenda ezeken nyugszik. A szöglábakat két oldalról kilincsekkel /ferde támaszokkal/ támasztották ki. A pitar oszlopai is tulajdonképpen szöglábak, csak díszesen faragottak. Ezután az ajtó és az ablakok szárfáit helyezték el a már kijelölt helyre. /A szárfák vékonyabbra faragottak a szöglábaknál./ Amikor mindez meg volt, feltették a koszorúgerendákat, amelyeknek alsó síkjába meghatározott távolságokra már előzőleg mélyedéseket fúrtak. Ezekbe a furatokba illesztették bele a karók felső végét. Nemcsak a koszorúgerendákat, hanem a talpgerendákat is kiképezték. Teljes hosszúságban ék alakú vályút vésték, amelybe becsúsztatták a karók alsó végét. A karókat mindig nagyobbra készítették, így a vályúba való behelyezéskor oldalról ütügetni kellett, hogy jól beszoruljanak. Minden karót faszöggel rögzítettek.

Miután mindez megvolt, elkészítették teljes egészében a tetőszerkezetet. Ez azért volt fontos, mert a tetőzet védte a vázszerkezetet és a sározott falat a természet erői ellen. A koszorúgerendákra az úgynevezett sárgerendákat helyezték. A nevét azért kapta, mert a földémet szigetelés céljából besározták.

A sárgerendákat egyszerű keresztrovással kapcsolódnak egymáshoz. /7. melléklet 15. kép/

Az épületváz hosszirányában, középre helyezték el a mestergerendát. Erre merőlegesen, körülbelül méterenként a födémgerendákat fektették. Ezután következett a padlásolás. Azt jelenti, hogy a födémgerendára merőlegesen pallókat helyeztek szorosán egymás mellé. A pallók közötti réseket léclefedéssel takarták el. /8. melléklet 16. kép/ Ezt a felületet 6-10 cm vastagságban törekes sárral lesározták a hőszigetelés miatt. Régen ez az asszonyok feladat volt ugyanúgy, mint a padlósározás is.

A ház tetőzete elől csonkakontyolt, hátul farazatos. Szerkezete talpszelemenes, szarufás, torokgerendával /kakasülövel/.

A szarufák egy méter távolságra helyezkednek el egymástól. Fészkes horgolással, faszögezéssel kapcsolódnak a tetőszerkezet talpszelemenéhez. /8. melléklet 17. kép/ A szarufák fölül egymáshoz ferde feles lapolással, hegyes szögben, faszög rögzítéssel találkoznak. /9. melléklet 18. kép/

A talpszelemen és a szarufa csatlakozásától 4,5 méter magasságban a két szarufát fecskefarkú beeresztéssel torokgerenda köti össze. /9. melléklet 19. kép/ Hátul, az utolsó szarufapártól, a házsarokig vezették le az élszarufákat. /10. melléklet 20. kép/ Ezek a többtől egy kicsit erősebbek, hisz erre támaszkodnak a kontyrész rövidebb szarufái, a csonkaszarufák. Ezek között középen húzódik a homlokszarufa. Elöl, a csonkakontynál ugyanez a megoldás látható, csak kicsiben. A különbség annyiban van, hogy egy ferdén alátámasztott torokgerendát építettek be a csúcstól 2 méterrel alacsonyabban. Ennek a két végéhez csatlakozik a csonka-

élszarufa. A szarufákra a zsúpot tartó, 7x30 cm keresztmet-
szetű, fenyőfából készült léceket szegezték fel faszögekkel.
/10. melléklet 21. kép/ A lécek egymástól 48 cm-re helyez-
kednek el.

A ház zsúpolását az eresznél kezdték. Az első lécre tövük-
kel lefelé fordított kancakévéket helyezték el. Ez képezte
az alsó ereszsort. A kancakévéket úgy kötötték, hogy két
csomó rozsszalmát keresztbe tettek egymáson, és szalmából
font kötéllel fejénél rögzítették. A két csomót egymáson
megcsavarták. A léchez szalmakötéllel erősítették. A többi
sort tövükkel /vágott végükkel/ lefelé fordított kancakévével,
másnéven bakszúppal fedték. Úgy készítették, hogy két marék
zsúpszalmát a földre helyeztek úgy, hogy tövük egymásra 90° -
ban illeszkedjenek. A tőhöz közel összekötötték, majd a szára-
kat egymáson átfordították. A kancakévéket fejükkel lefelé
fektették a már felrakott kancaszúpra, a többi sort pedig
egymásra. A kancakévéket úgy rögzítették, hogy az összekötött
csomóból kihajtottak néhány szalmaszálat, amit összesodortak,
és a léccel alatt visszahajtván a kancakévé alá húzták. A szegélye-
zést a gerincnél szegézsúppal készítették. Két nagyobb
csomó rozsszalmát összekötöttek, majd a vágott végével fel-
felé, a kötés alatti részt kettéválasztották, megtörték, és
a tető csúcsára terítették. A szegélyezést az ormozás követ-
te. Készítésénél nagy szerepet játszott a szerkezetre erősí-
tett oromdeszka, mely megvédte a fedést attól, hogy a szél
kikezdje. A fedést úgy kellett elkészíteni, hogy vastagsága
mindenütt egyenletesen 30-40 cm legyen, mert esztétikai
szépségét és egyben funkcióját ez biztosította.

Miután elkészült a ház váza és tetőszerkezete, a falsározás következett. Ehhez régebben pelyvát, manapság szalmatöredéket kevernek össze vízzel, és agyaggal. Régen ezt állatokkal tiporatták meg, az áttelpítés során pedig maguk az építők tiporatták lábbal. Ebből gyúrtak fejnagyságú sárbabákat, amelyeket a karók közé egymásra raktak. A karókat két oldalról tapasztották. A falazást körülbelül 60-80 cm magasságig rakták fel körben. Mire visszaértek a kiindulási helyre, az már szikkadt annyit, hogy további rakás esetén a fal, a rákerülő súly hatására nem nyomódott ki. A falazás befejezése után 1-2 hetet várni kellett a további munkákkal, mert ezidő alatt 15-20 cm-t is rokkannhatott a vízvesztés miatt. Így utánsározást kellett végezni.

Ahhoz, hogy a fal sima és egyenletes legyen, ásóval mindkét oldalon lefaragták, majd hígabb, folyós sárral befröcskölték, és kézzel elsimították. A fal teljes kiszáradásához körülbelül 2 meleg nyári hónap volt szükséges. A száradás után háromszor mésztejjel meszelték le, amelyet minden évben legalább egy alkalommal megismételtek.

Az áttelpítés során a dolgozóknak annyiban volt könnyebb feladatuk, hogy az eredeti elemeket felhasználva, csak néhány elem pótlásával kellett a ház vázát elkészíteni.

A szerkezeti elemek összeállításában, a tetőfedésben és a sározásban a hívott mesteremberek és múzeumi dolgozók jelentős, hiteles és egyben kitűnő munkát végeztek.

4.2.2. A lakóépület külső szépségei

A lakóházat Csökölyből, a Dózsa György u. 64. szám alól telepítették át 1976-ban. Építési ideje a tiszta szoba mestergerendáján látható: 1843. május 10. "A ház Korcz György féltelkes jobbágnak és családjának készült. Az 1842-43-as fa-lurendezés okozta házszerépítési törekvések eredménye, valószínűs ács-mesterremek. Az épület özv. Zsobrák Lajosné /Sótra Erzsébet/ közvetlen leszármazott tulajdona."¹⁸

A ház az utcaszintbe épült. Elő- és oldaltornácos, elől csonkakontyolt, hátul farazatos tetőzetű, nyagyméretű, négyosztatú nagygazdaház. /11. melléklet/ Szélessége 4,90 méter, melybe beletartozik az 1 méter szélességű pitar is. Az épület hossza 17,45 méter. Rajta három ablak látható, melyek 55x55 cm külméretűek. /12. melléklet 25. kép/ Közülük kettő az utcára néz, egy pedig az udvar felőli oldalon helyezkedik el. E három nyílászáró egyetlen helyiséget, a tiszta szobát világítja meg. Az ablakok kétszárnyúak, középen osztott ablakrámásak. Közüket egy rétegű üveggel töltötték ki. Mindegyik üveglapot két fatáblás zsaluzat védi. A fatáblák kettő-kettő darab jellegzetes kovácsolt sarkon fordulnak, fordított Z sarokmerevítővel. Az ablakokat felül lécalátámasztású, kovácsolt szegezésű szemöldök párkány fedi, amely a nyílászárók díszül is szolgál. Egyéb dísz az ablakok rááján vagy zsaluzatán nem fedezhető fel.

Az udvar felőli tornácról négy ajtó nyílik./13. melléklet 27. kép/ Közülük az első /a tiszta szoba ajtaja/a legdíszesebb. /13. melléklet 28. kép/ Ácsolt tokja, mely 18x15 cm keresztmetszetű, csíkosan díszített élű. Felül a szemöldökfa a tokszárakhoz, valamint a talpgerenda és a tokszárak egyszerű csappal csatlakoznak egymáshoz. /7. melléklet 14. kép/ Az ajtó előtt 25 cm magas küszöb látható. 150x82 cm külméretű ajtólapja hevederezett deszkaajtó. Az oszlop belső felén látható hevedereket kovácsoltvas hevederpántok fogják. A hevederpántok négyszögvasból kovácsolt, tokba vert sarkokon fordulnak. A hevederpántok mintás díszítésűek. Az ajtólap külső oldalát 9 cm szélességben körbefutó deszkaborítás szegélyezi, melyhez középtől, átlós irányban elhelyezett deszkák vannak felerősítve. A deszkák 9-9 db kovácsolt vasszeggel rögzítettek. A szögek a szimmetrikus elhelyezésből adódóan díszítik az ajtólapot. Az ajtólap közepére rombusz alakú, 22x22 cm keresztmetszetű, kiemelkedő, díszes pallót erősítettek. Ezen 8 szíromból álló, faragott virágmotívum látható, ennek közepébe kovácsoltvas fogantyút helyeztek. Széle csipkézetten, közepe virágmotívummal díszített.

Az ajtólapon látható még egy díszes kivitelű kovácsoltvas kilincs, melynek vége körlapban végződik. A körlapszél ugyancsak csipkézetten díszített. A kilincshez tartozik a díszes szélű, ívesre kiképzett kovácsoltvas címke is. Az ajtót egyszerű tollas kulcs zárja. A zárást a tokon belül a tokba vert kovácsoltvas fogantyú biztosítja.

A füstös konyha ajtaja két részből tevődik össze: Az egyik a tömör ajtólap, amely 70x156 cm külméretű, a másik a 80x140 cm keresztmetszetű rácsos ajtó. Az ajtólap a kétrészes tokhoz kapcsolódik befelé nyílóan. Pallókból készült egyenes ütközéssel. A pallók a hevederhez kovácsoltszegekkel kapcsolódnak. Az ajtólap forduló oldalán a pallók 5 cm-rel alul-felül hengeres kialakítással illeszkednek bele a tokhoz szegezett pallóba. Az ajtólapon belülről faragott fafogantyú van elhelyezve, mely a kilincset helyettesíti. Zárására a tok belső oldalában kialakított, furatba vert, keményfából készített, kampós faszöveget helyeztek el. Ehhez a zárást a forgó frigli biztosította. Az ajtótok felül nyitott. Ezen a nyíláson távozik a füst az épület padlására. A tornác födémgerendájához ugyanis füstterelő deszkákat szegeztek fel. Ezek a füstöt a padlásra terelik, és nem engedik a szoba felé áramolni. A felszálló füst a füstterelő által, a födémen kialakított lyukon át a padlástérbe jut, ahol a faanyagot konzerválja. A tok külső oldalán deszkakeretbe foglalt rácsos ajtó látható. A keretet két deszkalapból erősítették össze. A vízszintesen elhelyezkedő deszkák, függőleges vályataiba helyezték el a 20 cm átmérőjű, 7 db lekérgelt hengeres botot. A botok egymástól 10 cm távolságban vannak elhelyezve. Ezek képezik a rácsos ajtót. Ez az ajtó, a tok bal oldalán, alul-felül forgókkal ellátva nyitható. Zárása forgó friglivel biztosítható.

Az utolsó előtti helyiség a kemencés konyha, ajtaja jóval egyszerűbb az eddigieknél. Az ajtótok a szobaival megegyező. 90x155 cm külméretű ajtólapja pallókból készült heveder kötéssel, alul-felül fordítóval. Kívülről fogintóval ellátott, belül fordítható frigli biztosítja a kampós keményfaszöghöz a záródást. E nyílászáró felett 15 cm átmérőjű füstlyuk látható, melyen a füst távozott. Bal alsó tokszárnál cicalyukat alakítottak ki.

A kamra ajtaja 87x156 cm keresztmetszetű, hasonló az előbb említetthez. A különbség annyi, hogy a tokon belül U alakú, tokbavert kovácsoltvas biztosítja a lyukas, tollas kulccsal történő záródást.

Az épület fedett elő és oldaltornácos. A tornácot faragott, díszes 16x16 cm keresztmetszetű oszlopok szegélyezik. /14. melléklet 29. kép/ A 90 cm széles előtornácot 4 oszlop díszíti. /12. melléklet 25. kép/ Az udvar felől az 1 méter szélességű oldaltornácot is négy oszlop szegélyezi. Az oszlopokat a talphoz és a koszorúgerendához egyszerű csappal csatlakoztatták /mint a szöglábakat/. /7. melléklet 14.kép/ Az utcaszinten a ház fala előtt három oszlopot helyeztek el egymástól 2,37 méter távolságra. Közülük a középső tartja a faragott, csíkozottan díszített végű mestergerendát. A három oszlop közét egy méter magasságig deszkaborítással töltötték ki, amely ütközőhézaggal és lécborítással megoldott. /8. melléklet 16. kép/ Erre helyezték rá a 9x11 cm keresztmetszetű, hullámmotívummal díszített könyöklőfát.

A könyöklőtől balra látható a díszes pitarajtó. Az ajtót két tornácoszlop között helyezték el. Közülük a jobb oldali oszlop felső harmadában látható a házszámtábla, melyet négy kovácsolt vasszeggel rögzítettek.

A tornácoszlop mellé két darab, 120 cm magas, díszes fafaragású kapuoszlopot állítottak. A kapuoszlopok keresztmetszete a tornácoszlopétól kisebb, 14x14 cm. A kapuoszlopoknak csak a felső vége csíkozottan díszített, míg a tornácoszlopok egyharmad és kétharmad részen faragottak. A befelé nyíló pitarajtó a talpgerenda fölött helyezkedik el. Lapja a bal oldali kapuoszlophoz, oszlopba vert, derékszögű sarkokra helyezett hevederre erősített, kovácsolt vaspántokkal kapcsolódik. Az ajtólap utca felőli oldalán a deszkák fordított V alakban, kovácsolt szegekkel vannak a hevederekre felerősítve. Ezt 10 cm széles deszkakerettel vették körül. A kapu felső részét félkörívesre faragott deszka díszíti.

A tartószerkezetek és a talpgerendák víztől való megvédése érdekében, 55 cm hosszúságú ereszt készítettek. Az eresztől lecsöpögő víz számára, a vízelvezetés céljából, kis árkot készítettek, mely a régi időkben nem volt szokás.

A ház oromzatának díszítése hozzátartozik az épület külső szépítéséhez. /12. melléklet/ A homlokzat padlástéri lezárása csonkakonttyal, ütközős deszkaborítással, hézagok lécfedésével, kovácsoltszeg rögzítéssel készült. /8.melléklet 16.kép/ A földem magasságában három soros deszkaborítás látható, melynek szélei díszesen faragottak. Az alsó kettő deszka széle ívelt, hullámmotívum kiképzésű. E fölött faragott csipkemotívum és háromszögmotívum figyelhető meg.

A háromszögeket ritmikusan, váltakozva pirosra és kékre festették. "A piros és a kék szín a csökölyiek színe volt. A kék jelképezte a boldogságot és a békét, míg a piros a szerelem és az eper színére emlékeztetett, ugyanis Csökölyben e gyümölcsfajtát termesztették nagy mennyiségben."¹⁹ A ház homlokzatán a zsúpot 30 cm széles és 2,5 cm vastag keményfadeszka zárja le, melyet 1/4 és 3/4 részen 40x5 mm-es laposacéllal merevítettek a második és a hatodik tetőléchez. A laposacél felső vége kétfelé ívelő mintázattal készült. A deszka széle ívelt, hullámmotívumos kiképzésű. Ez a minta megegyezik a földélmagasságban elhelyezett alsó 2 deszka mintájával.

A deszkaborítású oromzaton megfigyelhetők a padlás szellőzőlyukai, melyek diagonál /45⁰-os/ rácsozatúak, 25x25 cm keresztmetszetűek. E rácsozás tovább növeli a ház homlokzatának szépségeit, s a sok díszített elemmel együtt jelzi a ház tulajdonosának gazdag vagyoni helyzetét.

4.2.3.A lakóépület belső téri elrendezése

"Az épület nagyméretű lakóház, úgynevezett nagygazda telken. E ház nagylétszámú, nagycsaládi munkaszervezetű népességé. A család szétköltözése 1860 körül történt, amikor is az egyik testvérnek szemben a másik soron házat építettek."²⁰

A ház építéskor /1843-ban/ az épület csak három helyiségből állt: tiszta szoba, konyha, kamra. "Az 1940-45-ös évek körül azonban a konyhából füstölőt választottak le, ezáltal négyosztatúvá vált az épület."²¹

Helyiségei: tiszta szoba, füstös konyha, kemencés konyha, kamra. /14. melléklet 30. kép/

A soros ház helyiségei, melyek egymás után következnek, a pítar felől közelíthetők meg.

4.2.3.1.A tiszta szoba

Tiszta szobának az első, utca felőli szobát nevezik. Nevét onnan kapta, hogy a levegője tiszta volt, nem volt füst a helyiségben, mert zárt tüzelési rendszert alkalmaztak. A kályhát a mellette lévő helyiségből, a füstös konyhából fűtötték. A szobát nagyon ritkán használták, csak ünnepnapokon: húsvétkor, karácsony, gyermek születés ...

A helyiség szélessége 3,90 méter, hosszúsága 5,60 méter. A szobát három ablak világítja meg, kettő az utca felől, egy pedig az udvar felől. Az ablakokat belülről piros, "bécsi" függöny díszíti, melyet kétfelől falbavert, szögre erősített pálcába húztak. A helyiség elrendezése diagonális, azaz sarkos. A bejárati ajtótól balra eső falnál, a ház hátsó sarkától kb 1,5 méterre helyezték el, a barna mázas szemeskályhát. /15. melléklet 31. kép/

A tüzelőberendezést agyagból rakott, négyzetes alapra emelték. Alsó és középső része négyszög alakú, felső harmada pedig hengeralakú. Az agyagból rakott négyzetes alapra két sorba, soronként 5 db barna mázas, stilizált virágmotívumokkal díszített, telt csempéket helyeztek. Ez az alsó rész 90x90 cm

keresztmetszetű, völgypárkányos kialakítású. Erre helyezték a három soros, soronként 4 db kályhaszemét tartalmazó, négyszögletes, 80x80 cm keresztmetszetű középső részt. A középső rész felső széle kiugró, párkányelemmel ellátott, gömbölyített sarkú, 87x87 cm keresztmetszetű vállkialakítású. Erre került a henger alakú 50 cm átmérőjű három sorú, soronként 12 szemes elemet tartalmazó felső kályharész, melynek alsó és felső szélét virágmotívumos párkánydísszel szegélyezték. Tetejét sározták, és cserépborítással fedték. Vállas kályhának nevezték, mert a középső rész lezárásaként széles vállpárkánnyal látták el. Régen erre helyezték az üvegpipicset. Ezt a fényforrást ebben a helyiségben az asztalon láthatjuk.

A szemeskályha mellett, a füstös konyha felőli falnál helyezték el a gyermekbölcsőt. Régen ringó bölcsőnek nevezték. /15. melléklet 32. kép/ A függőleges tartólécét zárlécre állították, és egyszerű csapolással kapcsolták egymáshoz. A 90 cm magas, kétoldalt ferde gyámolítású /támasztékú/ tartófára van rászerezve a kampós, kovácsolt függesztővas, melyre a bölcső függesztő karikáját akasztották. A bölcsővég függőleges deszkázatú, a bölcsőoldalak pedig 10-10 db gömbölyű pálcából összeállított, rácsozott díszítésűek. Az egy méter hosszúságú fekhely faanyag teljesen mintázatlan. Benne helyezték el a szalmával megtöltött zsákot. Erre raktak egy nagyvánkost és egy kisvánkost. A nagyvánkost a gyermek betakarására szolgált.

A ringó bölcső előtt helyezték el az úgynevezett állószéket. /15. melléklet 32. kép/ Ebbe állították a gyermeket, aki az állószék padkáján játékaival játszhatott. Négy gömbölyű lábbon áll, melyhez a mintázatlan padot egyszerű csapolással illesztették. A rövidebb oldalakon 2-2 lábát léccel kimerevítették. Az állószék padkáján láthatók a gyermek játéka. Az egyik egy kézzel faragott, csipkézett szélű kisteknő. Ebbe helyezték az apró vánkost, amire a babát fektették. A másik gyerekjáték egy mogyorófából faragott kiskecske. Lábai mogyoróvesszőből készültek.

Az állószék mellett, a bölcső előtt látható egy tölgyfából készült kisszék. /15. melléklet 32. kép/ Négy gömbölyű lába egyszerű csapolással kapcsolódik a csíkvályattal mintázott szélű ülőpadhoz.

A bölcsőtől balra, a nyitott ajtó takarásában helyezték el a búbos ácsolt ládát. /15. melléklet 32. kép/ Benne ruhákat tároltak. Hossza 90 cm, szélessége 48 cm, magassága 78 cm. Négy lábbon áll. Lábain ismétlődő, fordított V alakú csíkmintákat láthatunk. "A láda zsilipeléssel készült, sarokpillérekbe csapolt, zsindelyszerűen egymásba eresztett deszkákból áll, melyet bükkfából készítettek. Fedele háztető alakú." ²²

Deszkázata a láda elején és tetején díszített. Díszítőelemei geometrikusak, vonalzóval szerkesztettek. Fő díszítőelem az egyenes vonal, melyből különböző geometriai alakzatokat, vonalakat, háromszögeket, téglalapokat készítettek. Egyes mintákat barnára festettek. A szimmetrikusan elhelyezett minták

a lábakon a függőleges irányt követik, míg az oldallapon és a tetőn lévő motívumok a vízszintest hangsúlyozzák. A láda mögött került elhelyezésre a gyúródeszka.

A szemeskályhával szemközt, átlós irányba helyezték el az asztalt, a mögötte lévő sarokpaddal. Ezt a részt szentsaroknak hívták. Ez a helyiség kultikus része volt. /16. melléklet 33. kép/ "Ezt a teret tiszteletben, nagy becsben tartották. Csak étkezésre volt szabad használni. Ez a térrész volt az nepi, szertartásos cselekmények helye."³³ Innen adódott az elnevezés is: "szentsarok".

Az udvari és utcai ablakszögletben helyezték el a sarokpadot. Régen körülpadnak nevezték. /16. melléklet 33. kép/ Ülőkői egymásra merőlegesen elhelyezett pallókból készültek. Az ülőrészt a sarki részen alul lábakkal támasztották alá. A két végén pallóból kialakított tartólábak csapolással kapcsolódnak az ülőrészhez. A tartólábak széle ívesen faragott. Háttámlája pallókeretből készült. Támlájának közepét vésett deszkaborítás tölti ki. A sarokpad ajtó felőli végén, az ülőpad alatt kis fiók található, ami tárolásra szolgált. A pad sarkán kicsi kéziszövő áll, mellette egy hámozott, fonnott fűzfakosár. Az utca felőli ablak mellé, a sarokpadra állították a sima, mintázat nélküli, vasaláshoz használatos mángorlót.

A körülpad fölött, a falon 2 db tálas függ fogassal együtt. /16. melléklet 33. kép/ A tálason 6 mélytányér áll, s alatta a fogason 5 kancsó függ.

A tálak piros, kék, zöld színnel festett virágmintásak. Szélük egyenes és hullámos csíkmintázattal díszített. A fogason függő kancsók egy része mázatlan, másrészük egyszínű mázas. Az utcai falon, a tálalás és a fogas között egy polcrészt helyeztek el, amelyen Bibliát, Zsoltárt, Kalendáriumot tartottak. A két ablak között a falon kapott elhelyezést a 10x15 cm keresztmetszetű, fakeretű tükör. A régi időkben sokkal nagyobb volt, s körülötte a falon fényképek függtek.

A sarokpad előtt áll a négy lábú asztal. /16. melléklet 33. kép/ Lábai csonkagúla alakúak. A lábakat a föld felszíne felett 10 cm-es magasságban átlós irányú, íves mintázatú deszkák kötik össze. A deszkák keresztezési pontjában helyezték el a fekete csöcsös kőkorsót, melyet víztárolásra használtak, ugyanis a kőkorsóban mindig hideg maradt a víz. A lábakat fölül 13 cm széles, 2 cm vastag, kézzel gyalult deszkák kötik össze egyszerű csappal. A 82x105 cm keresztmetszetű asztallapot 3 cm vastagságú, három darab deszkából készítették kétoldali hevederezéssel, alulról szegezve. A hevedereket ugyancsak szegezéssel kapcsolták az asztallábakat összekötő deszkákhoz. Az asztal lapja alatt fiók rejtőzködik. Benne kenyeret tároltak. E bútordarabot kézi szövésű terítővel takarták le. Rajta piros és kék színű csík és négyzetmintát láthatunk. Középre állították az üvegpipicset, melynek tökmagolajjal égő kis kanóca igen gyér fényt adott.

Az asztal mellett 4 gömbölyű lábon álló, igen díszesen faragott támlásszék áll. /16. melléklet 33. kép/ Valószínűleg későbbi korokból származik. Lábeit csapolással illesztették

a homorú és domború szélű ülőrészbe. Támlája igen díszesen faragott, virágmotívumos és csipkézett szélű.

A bejárati ajtótól jobbra látható még egy búbos ácsolt láda.

/16. melléklet 34. kép/ A menyasszony kelengyéjét rejtette.

Hasonló módon készült, mint a már említett ajtó mögötti ácsolt láda. Hossza 110 cm, szélessége 55 cm, magassága 80 cm. Eleje és teteje sűrűn díszített. Lábain szimmetrikus elhelyezkedésű, ismétlődő V alakú csíkminta látható. A láda elejét és tetejét geometrikus motívumok szépítik. Motívumai körzővel szerkesztett geometrikus virágminták és egy szív-minta. A tetőzetén az egyforma virágminták kisebb-nagyobb változata, az oldallap felső részén a négy egyforma virágmotívum, alul a virágmotívumok között elhelyezkedő szív-minta adja a láda szépségét. Virágmotívumai körökből és félkörökből tevődnek össze. A minták egyes elemeit barnára festették.

A láda fölött, a falon helyezkedik el a kampósszögre akasztott 45x58 cm külméretű, kétosztatú polc a törülközőtartóval.

/17. melléklet 35. kép/ Az alsó polc szegélyléce hullámminta faragású, felső szegélyléce pedig szögletes kivágással díszített. Rajta kisebb-nagyobb üvegeket, üvegedényeket tároltak. A vele egybeépített törülközőtartón egy kézi szövésű, pamukvászon törülköző függ. Mintázata piros, kék színű, geometrikus alakzatok és csíkminták.

A bejárati ajtóval szemközti falnál helyezték el az egymás végében álló magasra vetett, kézi szőttés ágyneműkkel megakasztott két ágyat. /17. melléklet 36. kép/

Az ágyakat fehér virágmintás, kékfestő ágyterítővel takarták le. Az ablak melletti ágyra, a piros és kék színű, geometrikus csík és virágminta díszítésű, 6 db késziszőttés vánkost helyezték. Az ágyak találkozásához pedig egy kékfestővel borított fejköszörvényt fektettek. A kályha felőli ágyon, kiterítve fekszik az asszony csipkés szélű, kézzel és fehér cérnával hímzett selyemköténye. /15. melléklet 31.kép/ A fekhely fejköszörvénye magasabb az ágyvégnél, felső szélük hullámmotívum faragású.

A kályha felőli ágy fölött függ a gerendára erősített ruhatartó rúd. /15. melléklet 31. kép/ A rúdra ruhákat, csizmákat, bocskorokat, kalapot, botot akasztottak. A ruhatartó rudat két gerendára erősített tartóléc fogja. A tartólécek alsó végére lyukat fúrtak, melybe beledugták a ruhatartó rúd egyik, majd másik végét. "A rúd és a mennyezet között csak két annyi helyet hagytak, hogy a ruhákat át lehessen vetni rajtuk." 24

Az ágy mellett, pontosan az ablak alatt, egy díszes mintázott, festett, rozsmaringos láda látható. /18. melléklet 37.kép/ Készítési évét a láda alsó felére festették.: 1858. Benne hétköznapi használt vászonruhákat tárolták. Hossza 118 cm, szélessége 85 cm, magassága 70 cm. A lábakon álló, vízszintes tetejű láda barnára festett. Csak az eleje van díszítve virágmotívumokkal. A virágok bokrokba rendezettek. A két szélső virágbokor egyforma, szimmetrikus elhelyezkedésű, fekete alapszínű. E kettő zárja közre a vörös alapszínű

nő, hasonló virágbokrot. Ezeket zöld színű keret fogja közre, valamint választja el egymástól. A zöld keret piros rozmarinvirágokkal van megbontva. Virágmotívumai nem geometrikus alakzatok. Főként használt színek: barna, zöld, piros, fekete.

A festett láda és az ablak felőli ágy elé helyezték el a táblás padot. /18. melléklet 37. kép/ Étkezéshez ülőpad, éjszakára a tábláját kifelé fordítva ágy szerepét töltötte be. Ebbe fektették a gyermeket az anya mellé. A pad táblája 120 cm hosszú, 30 cm magas, hengeres rácsozatú, középső merevítésű, kétoldalt fordítható kifeszítéssel ellátott. Padja 2 db 3 cm-es deszkából áll. Négy gömbölyű lábat erősítettek a deszkaahvederbe, melyet átmenő csappal és ékes szorítással kapcsolnak össze. /18. melléklet 38. kép/ Padját kékfestővel terítették le. A táblás pad mellett, a kályha felőli ágy előtt áll a gombolyító. /17. melléklet 36. kép/ A gombolyítónak csak két hengerszerű része forog, a többi merev alkotóelem. Mellette helyezkedik el két díszesen faragott támlás szék. /15. melléklet 31. kép/ Négy gömbölyű falábuk csapolással illeszkedik az ülőrészhez. Támlájuk széle íves faragású, középen szív alakú kivágással. A kivágás alatt faragott, stilizált virágmotívum látható.

Az épületnek fontos eleme a már említett mestergerenda. Kettős szerepe van: egyrészt alátámasztó szerepet játszik, másrészt a helyiségben, így a tiszta szobában is, tárolóhelyként szolgál. Erre szegezték fel az asztal környékén az evőeszköztartót. A gerenda tetejére gyümölcsöket, mángorlót, vasalót, és egyéb használati eszközt raktak.

4.2.3.2. A füstös konyha

A lakóépület második, igen keskeny helyisége a füstös konyha. /19. melléklet 39. kép/ 3,90 méter széles, és csak 1,2 méter hosszú. Mint már említettem, az 1940-45-ös évek körül választották le a konyhából. A gazdát praktikus okok készítették erre a megoldásra. A füstös konyha egyben fűtőkonyha is volt, hisz télen innen fűtötték a tiszta szobabeli szemeskályhát. Itt helyezkedik el az ajtóval szemben a 42 cm széles, 180 cm hosszú, 40 cm magas tüzelőberendezés. A tüzelő hátsó végét félkör alakúra képezték ki. Három oldalról 80 cm magasságig felsározták. Ebbe a félkör alakú részbe rakták a tüzet, s fölé 3 lábú vasedényeket és cserépedényeket helyeztek, amiben az asszonyok főztek. Azonban a főzésre a 42 cm széles padka is alkalmas volt.

A tüzelőberendezés végében, arra merőlegesen egy 50 cm széles, 40cm magas, 120 cm hosszú padkát sároztak föl. Ez melegedő és ülőhelyként szolgált, de tárolásra is alkalmas volt. A padkarészen kapott elhelyezést a "semfűsemfaseprű", 2 cserépedény, közülük az egyik korsó, valamint egy három lábú edénytartó. Fölöttük a falon felakasztva tárolták a palacsintasütőt és egy fűzfakosarat, amiben a főzéshez szükséges fakanalakat tartották.

Az ajtótól jobbra lévő falon egy mélyedést készítettek a ház építéskor. Ez volt a vaklik, a pipics tárolási helye. Erről az oldalról fűtötték a tiszta szobabeli szemeskályhát is.

A helyiségből a füst a már említett ajtó fölötti nyíláson távozott a födémgerendán vágott résen keresztül a padlásra, ahol a húsok füstölődtek.

4.2.3.3. A kemencés konyha

A soron következő harmadik helyiség a kemencés konyha. Szélessége 3,90 méter, hossza 5,20 méter. Nevét onnan kapta, hogy ebben a helyiségben található a 210 cm hosszú, 200 cm széles, 150 cm magas kemence. /19. melléklet 40. kép/ A fűtőberendezés az ajtóval szemben áll.

"A kemence méretét mindig aszerint határozták meg, hogy mekkora családnak készült, azaz hány kenyeret akartak benne sütni."²⁵ Óriási mérete is bizonyítja, hogy e ház soktagú családnak épült.

A kemence készítésekor az alapot tűzálló anyaggal /salak és cserépdarabok/ rakták ki. Ezután elkészítették a kemence favázat tölgyfakaróból, közének mogyoróvessző-fonattal való kitöltésével. A favázat besározták, majd kiégették. Két szelőlőzönyílást és egy száját hagytak rajta. A szájnyílás előtt látható a 45 cm széles, 45 cm magasságra elhelyezkedő padka. Régen az asszonyok ezen főztek, ma itt van elhelyezve a kenyérpirításhoz, hússütéshez szükséges, kovácsoltvasból készült kétágú villa a tartójával, amit tűzkutyának neveztek. A padka bal oldalát úgy képezték ki, hogy négyzetes szélét 30 cm magasságban felsározták három oldalról. /20. melléklet 41. kép/ A felsároztott szélek egy négyzetes teret fognak közre, ahová a tüzet rakták. E fölött helyezték el a láncon füg-

gő vasfazekat. Ez valójában vörösrézéből készült edény. Ezt a láncon függő főzőalkalmatosságot a gerendára erősítették. A kemence tetejére helyezték el a főzéshez szükséges cserépedényeket. Az edények az idők során a füsttől feketére színeződtek. A kemencenyílás fölött, a 20 cm széles, 65 cm magasságban elhelyezkedő felső padkán kapott helyet a fából készült sótartótál.

A tűzhely előtt, a falon egy fából készült, virágmotívummal díszített szélű, faragott evőeszköztartó van. Ezen a főzéshez szükséges fakanalakat tárolták. A bejárati ajtóval szembeni falnál, a kemence mellett áll a fűtéshez szükséges faanyag. A bejárattól balra helyezték el a fal mellé állítva a kenyérsütő és a szénvonó lapátokat. E mellé tették a 60x80 cm keresztmetszetű, kecskelábú asztalt. Lábait a hosszabbik oldalon alul és középen léccel merevítették ki. Az asztallapon a falhoz támasztva káposztavágó deszka áll, előtte a mosogatáshoz használt 2 db cserépedény egymásba helyezve.

Az asztaltól 50 cm távolságra derékszög alakban pallókat raktak téglákra fektetve, a földtől 30 cm magasságban. /20. melléklet 42. kép/ A pallókra cserépedényeket, szalmából font borsótartót, gyúráshoz használatos kisteknőt, fából készült zsírtartó kisvendőt, fűzfavesszőből font szatyrot /csírkékast/ és kútvödröket tették. A sarokban a falhoz támasztva áll még 6 db kenyérlapát és szénvonó.

Az ajtó mellett, balra látható egy 95 cm hosszú, 30 cm széles és 60 cm magas pad. /21. melléklet 43. kép/ 4 hengeres lába átmenő csappal kapcsolódik a padrészhez. Ezen áll egy

kútvödör, valamint a pad alatt egy kőkorsó és egy agyakorsó. A pad fölött a falon függ egy hármasszögű, hullámmotívumos szegélyezésű 64 cm széles, 74 cm hosszú, 15 cm mélységű polc. Ezt kisebb cserépedények tárolására használták.

A helyiség közepén áll az őrlő és egy 4 hengeres lábon álló csapolt kisszék.

Az egész helyiségben sötétség uralkodik a füstös falak miatt. A fény csak a nyitott ajtón át áramolhatott be. A konyhában a füst csak 1,5 méter magasságban kezdődött, ugyanis a füst könnyebb fajsúlyú mint a levegő, ezáltal felfelé áramolt. A füst-réteg alatt a levegő tiszta maradt. Ezt bizonyítja a falakon látható füst-réteg is.

4.2.3.4. A kamra

Az épület utolsó helyisége az úgynevezett lisztes kamra. Nevét onnan kapta, hogy a helyiségben elhelyezett zsákokban és ládáknál lisztet, rozslisztet és korpát tároltak. E helyiségben látható eszközök is a liszttel való munkálkodással kapcsolatosak. A kamra szélessége 3,60 méter, hossza 3,90 méter. Az ajtóval szemben áll a pofagerendás pallásfeljáró lépcső 9 fokkal, 21 cm-es fellépő magassággal. /21. melléklet 44. kép/ A feljáró a mestergerendához támaszkodik, alsó része agyagpadlóba beásott, alul-felül hevederezett, szegezett kötésű. A lépcső mögött, a földtől 25 cm magasságban, gerendákra helyezett pallón tárolják a falhoz támasztott 4 db liszttel teli zsákokat. Előtte dagasztószéken fekszik a dagasz-

tóteknő. Mélyedésében szalmából font szakasztók vannak. Az ajtóval szembeni sarokban a falnak támasztva 2 db nagyteknő áll. Ezeket disznóvágáskor hússózásra használták fel. Mellettük gabonamérésre használatos nagy felöntő látható.

A saroktól balra helyezkedik el a búbos ácsolt láda. /22 melléklet 45. kép/ Ebben, mint már említettem, lisztet vagy darát tároltak. Mintázata geometrikus, körökből és egyenes vonalakból tevődik össze. A láda tetején méréshez használatos famérőke, előtte kender fésüléséhez szükséges gereben és a kender feldolgozásához használt tiloló áll. Fölötte helyezkedik el a gerendára erősített zsáktartó rúd zsákokkal.

A helyiség hátsó bal sarkába tették a 84 cm átmérőjű ruhapárolásra és ruhaáztatásra használt párolósajtárt. /22. melléklet 46. kép/ Körülötte kisdézsák, ún. csöbrök és zsírosvéndők vannak.

A párolósajtár fölött a falon 75 cm átmérőjű nagyrosta, s emellett 28 cm átmérőjű kis szita függ. A baloldali falnál még egy dagasztóteknő áll a dagasztószékkal. Emellett négy gömbölyű lábra állított, padjához csapolással kapcsolódó kispad van, padján sodrófák, kloffolófák, bárdok. /23. melléklet 47. kép/

A bejárati ajtó melletti bal sarokban van még egy kisméretű párolósajtár, mellette egy szalmavéka, valamint egy gömbölyű, fából kivájt kishordó. A falon csobolyó függ. Ebben vitték régen a legények a bort a mezőre.

A csobolyó mellett, a falra rögzítve fogas látható. Ezen helyezték el a köteleket, szerszámokat, szárított növényeket...

A helyiségben fontos tárolóhely volt a gerendára erősített kenyér és hústartó.

"A gerendára erősített gömbölyű fába X alakban ugyancsak gömbölyűfákat erősítettek úgy, hogy egyik lejjebb, másik feljebb helyezkedett el. Ezek végeihez deszkákat erősítettek, melyekre a kenyeret és a húsokat rakták."²⁶

A mestergerenda itt is tárolóhely szerepét töltötte be.

Mint említettem már, ebben a helyiségben látható egy feljáró, melyen keresztül a padlásra lehet jutni. A lakóépület padlása tárolásra szolgált. "A kamra feletti padlástéren kapott elhelyezést a gabona és a rozs, a konyha feletti padlástéren húst tároltak és füstöltek."²⁷ A tiszta szoba feletti padlástéren eszközöket, és egyéb tárgyakat tároltak. Ma a padláson már csak felhasználatlan bútordarabok, kenyérlapátok, szénvonók és egy szalmából font lóca árválgodik, melyek lent nem kerültek elhelyezésre./23. melléklet 48. kép, 24. melléklet 49. kép/

Ha kilépünk az épületből, és a ház háta mögé pillantunk, a mai ember számára egy érdekes szerszámot veszünk észre. /24. melléklet 50. kép/ Ez nem más, mint a 2,10 méter hosszú és 60 cm széles magtörő. Ezt az eszközt egyetlen farönkből faragták ki. Bal végében egy 23 cm átmérőjű, kör alakú mélyedést vájtak. Ebbe rakták a napraforgómagot, amit a mélyedésbe ereszkedő törő rúddal törtek meg. A magtörés során kipréselődött olajat merőedénnyel merték ki. Az egész szerkezetet lábbal lehetett működtetni.

A magtörő mellett, a szomszédos porta felől helyezték el a kemence tüzeléséhez szükséges faanyagot, melyet a kinyúló eresz védett az ereszről lecsöpögő víztől.

4.3. A kettős kamra

A portán a lakóházzal szemben elhelyezkedő épület a kettős kamra. /25. melléklet 51. kép/ Nevét onnan kapta, hogy két kamrahelyiségből áll. Az utca felőli kamra valójában tárolásra használatos kamra, de a másik a fiatal házaspár szobája volt.

Feltételezés szerint, mivel konkrét adatokat erre nem találtam, csak utalásokat, az épületet a Csököly, Dózsa György u.13. szám alól telepítették át 1976-ban a falumúzeumba.

"Tulajdonosa, Nagy János, elbeszélése szerint egy másik telekről telepítette át a saját telkére. Építési ideje 1843.év körüli. Az Országos Műemléki Felügyelőség 1972-ben védetté nyilvánította."²⁸

Az épület favázás, vagy másnéven talpasház. Falazata sűrű kárós. Felépítésének folyamata hasonló, mint a lakóházé, de kisebb-nagyobb eltérések adódnak. Az épület nem teljes egészében sározott, ugyanis a talpgerendák és a sarkokon elhelyezkedő szöglábak faanyaga tisztán látható. Tetőzete nyeregtes szúpfedél. A ház oromzata sima, fehérre meszelt, díszítetlen. Homlokzatán állított téglalap alakú két szellőzőnyílás látható. Az udvar felőli oldalon a kamrák bejáratát és a vázanyagot a 80 cm-re kiugró eresz /üstörge/ védi.

Az eresz alatt, a két kamra ajtaja között egy ferde támoszlop látható. Ez a szelemgerendát támasztja alá. A szelemgerendához a földéngerendák alul-felül fecskefarkú rovással kapcsolódnak. /9. melléklet 19. kép/ A földéngerendákat felül talpszelemen terheli, melyhez a szarufák éltompított horgolással csatlakoznak. /25. melléklet 52. kép/

Az épület udvar felőli oldalán, a két ajtó mellett, egy-egy ablakszerű nyílás van. A 30x30 cm keresztmetszetű nyílások üveg nélküliek, 40x5 mm keresztmetszetű laposvassal négyrésze-re osztottak. A két ablak között állnak a helyiségek bejárati ajtajai.

A fiatal házaspár szobájának ajtaja 108x144 cm külméretű. Az ajtó két szárnya egy-egy pallóból készült. Sarokfordítását a tokba vert kovácsolt sarokvasakon, kovácsolt vaspántok biztosítják. A vaspántok hevederre vannak felszegezve. A hevederek fecskefarkú kötéssel csatlakoznak a pallókhoz. /9. melléklet. 19. kép/ Az ajtó zárását egy tollas, lyukas kulcs biztosítja. A vasból készült vezetők között laposvas mozog, melyre három fémlapocska van rákovácsolva. Ezek szerepe, hogy a tollas kulcs forgatva beakad a fémlapocskákba és a laposvas nyelvet előre vagy hátra tolja.

A kamra ajtaja egy kicsit eltér az előbb leírtaktól. Ez az ajtó is kétszárnyú, de a tok közepén függőlegesen osztott. A két ajtólap ehhez a középső függőleges oszlophoz záródik. Egyik-egyik ajtólap két-két szál pallóból készült belső oldali hevederezéssel.

A tokba vert kovácsolt sarokvasakra vaspántok vannak felerősítve, melyek a sarokfordítást biztosítják. Az ajtólap belső oldalán 2 db tolózár van elhelyezve. Ezek a függőleges tok-szárba vert U alakú kovácsolt vasakhoz záródnak.

Az épület tájolása kelet-nyugat irányú, szélessége 4,50 méter. Ebbe beleértett a 80 cm szélességig kinyúló ereszis.

Hosszúsága 6,30 méter. Az épület két helyisége nem egyforma alapterületű.

Az utcafront felőli kamra 3,7 méter hosszú, 3 méter széles. A bejárati ajtótól balra helyezkedik el a pofagerendás 0,60 méter széles, 2,40 méter hosszú, 8db vésebb deszkafokkal ellátott lépcső. /26. melléklet 53. kép/ Ebben a helyiségben kapott elhelyezést a lépcső mögötti térrészen a darabjaira bontott szövőszék. A szövőszék mellett a falon fagereblye és kenderkóc függ. Az ajtóval szembeni falnál látható két fából készült gabonamérésére szolgáló mérőedény, és egy 80 cm átmérőjű karikós teknő. A jobb hátsó sarokban még két közepes és egy kisteknő áll, melyek mellé perecsütő lapickát, gyümölcszedőt, és 2 db kenyérlapátot helyeztek el. Az ajtótól jobbra eső falhoz támasztották a két favellát, valamint még 3 db kenyérlapátot. Mellettük egy 1,8 méter hosszú, disznókaparáshoz használatos nagyteknő, egy gombolyító és egy molnárkocsi áll zsákkal együtt. /26. melléklet 54. kép/ A mesztergerenda szolgált a szövéshez szükséges eszközök /nyüst, borda/ tárolására.

Az épület másik helyisége, a fiatal házaspár hálósobája, /27. melléklet 55. kép/ Szélessége 3,3 méter, hossza 3,7 méter. Az ajtó mellett jobboldalt áll a falnál egy ácsolt, mintázatlan, festetlen ruhatárolásra használt láda. A láda 60 cm magas, 84 cm hosszú, 50 cm széles, lábakon álló, búbos tetejű ácsmunka. Mellette a falhoz támaszkodik egy házilag cirokból készített söprű. Az ajtótól jobbra, a falon hármas osztatú, mintázatlan szélű polc függ. A polcon mázatlan, és mázas, díszes cserépedényeket tároltak. Emellett függ az uborka és répagyalu. A jobb hátsó sarokban áll a 8x8 cm-es lábakra helyezett, 160 cm hosszú és 84 cm széles ágy. Benne szalmazsákot, e fölött kéziszőtt dunyhát és egy vánkost helyeztek el. Kékfestő ágyterítővel takarták le. Az ágyvégek felső széle hullámmotívum díszítéssel faragott. Az ágy végében egy támlás szék áll. Ülőkéjét és támláját szalmafonattal fonták be. Az ágy mellett is helyeztek el egy támlásszéket. Négy gömbölyű lába csapolással illeszkedik az ülőrészbe. Háttámlája faragott, széle ívesen mintázott, közepén szív alakú lyuk látható. A támlás szék mellett, egy ugyancsak négy gömbölyű lábú, padjához csapolással illeszkedő kisszék áll. Rajta kéziszőtt anyagcsomó fekszik összegöngyölítve. Az ajtóval szemben, az ágy mellett áll a 120 cm hosszú, 67 cm széles, 69 cm magas, lábakon álló festett láda. Benne ruhaneműket tartottak. A láda feketére festett. Elülső oldalá-

ra piros rozmaringvirágokat festettek, melyek zöld száráikkal és leveleikkel kör alakú koszorúkat képeznek. A láda festett oldala két részre osztott. A felső szélesebb részén három virágkoszorú díszlik, alsó kisebb részben ugyancsak három, de kisebb méretű rozmaringkoszorú látható. A láda teteje tárolásra szolgált. Tetején szalmából font kosarak, fatálak, fakanalak, mángorló és gyúrotábla helyezkedik el. Felette gerendára erősített ruhatartó rúd függ. Jelen pillanatban kenderkóc tárolására szolgál. A láda mellett balról támaszkodik a falnak a kender fésülésére szolgáló tiloló.

A helyiség bal hátsó sarkában 56 cm átmérőjű káposztáshordó áll. Mellette paprikatartó csöbör, gereben és egy támlás szék látható. A szék támlája dísztelen, közepére szív alakú lyuk van faragva. A szék mellett a falnak támaszkodik a baba fűrésztésére használt teknő. Fölötte a falon függ egy kisszita, egy 5 literes bucsi /bortartó/, egy fakeretű, csíkozottan mintás szélű, 9x16 cm-es kistükör, valamint egy 80 cm hosszú, fából készült, 8 faakasztóval rendelkező fogas. A mestergerenda itt is tárolásra szolgált.

Ezen kapott elhelyezést a házi készítésű szappan, valamint sok szerszám; /a kasza pengéje, sarlók, hurkatöltő, kása-keverőkanál, szűrőkanál, káposztavágó, nyüst, vetélő.../

A kettős kamra padlására a kamrából lehet feljutni. Rajta valószínűleg gabonát tároltak.

4.4. Gazdasági és kiszolgálási épületek

A lakóépület mögötti részen, a háztól 6 méter távolságra van a gémeskút. /27. melléklet 56. kép/ Csökölyben a kutakat mindig két telek megyéjére ásták, így mindkét szomszéd ugyanarra a kútra járt vizért. Mindkét oldalról kútgém emelkedett a magasba, ezáltal a szomszédoknak nem kellett a másik telekre vizért menni. Ezen a portán azonban a kútnak csak egy géme van a kerítés közelében.

"A földbe ásott kútgödörből, a kétkarú emelő elvén működő szerkezet emeli ki a vizet. Részei: földbe mélyített ágas, melynek villásra kiképzett végébe vastengelyt erősítettek. E tengelyen forog az emelő szerepét betöltő gém.

A kútgödör fölé nyúló végére erősítették a vödörtartó rudat, amelyen az abronccsal erősített favödör függ. A vízzel telt vödör súlyának egyensúlyozására a gém másik végére fatuskónehezéket erősítettek."²⁹ A kútgödört 1 méter magasságban boronafallal vették körül, ahol a faragott gerendák túlnyúlása 30 cm. A gerendákat 1/3-os - 1/3-os beeresztéssel helyezték egymásra.

A gémeskúttól balra, 6 méterre helyezkedik el az 1,95 méter széles, 4,65 méter hosszú disznóól. /28. melléklet 57. kép/ Arra, hogy Csököly mely portájáról lett áttelepítve, sajnos semmi utalást vagy kézenfekvő dolgot nem találtam. Az épület favázás, zsilipelt boronafalú építmény. Szerkezetileg eltér a lakóháztól.

Építési folyamata: A talpgerendákat a döngölt földre állították. E gerendákba csapolással illesztették a szöglábakat. A szöglábak ebben az építési formában nem tömörek. Függőleges irányban véseteket vágtak rá, amibe felülről csúsztatták az 5 cm vastagságú pallókat. A szöglábakat ferde, íves merevítővel /kilinccsel/ támasztották ki. Az oszlopok fölé helyezték el a szelemengerendákat, melyeket fogófa tart össze. A tetőzeten a szarufák fészkes horgolással kapcsolódnak a szelemengerendához és egymáshoz. /8. melléklet 17. kép/

Az épület szúpos, nyeregtetős. Padlása kétfelől teljesen kinyitott, tárolásra szolgáló. Itt tartották régen az állatok eledelét. Az építmény három rekeszes. A rekeszek nagysága és alapterülete különböző. Mindegyik rekeszt egy-egy 50x75 cm külméretű ajtó zárja. Az ajtók deszkákból készültek egyenes ütközéssel, homlokzati oldalukon hevederezéssel, kovácsoltvas pántokkal felszegezve. Kovácsolt sarokvason fordulnak. A két heveder között ferde támasznak deszkát helyeztek el, amely gátolja az ajtó kinyitott helyzetében a lefelé való hajlást. Az ajtók zárását a hevederekkel párhuzamosan felszegezett, deszkára rögzített tolózár biztosítja.

A disznóóltól balra, azzal egyvonalban, 3,64 méter távolságra áll a hatalmas nagy pajta. /28. melléklet 58. kép/ Szélessége 6,07 méter, hosszúsága 13,18 méter.

Az eredeti portán valószínűleg hátrább helyezkedett el a kertben, mint itt a falumúzeumban, ugyanis a pajtát mindig távol állították a kúttól.

"Ez a pajta valószínűleg Csökölyből, a Dózsa György út 51. szám alól lett áttelepítve. Az építmény a falurendezés utáni időkben, 1843 körül épült. Tulajdonosa id. Szántó Lajos volt."³⁰

A falurendezés utáni időkben a külön épült pajták rendszerint zsilipelt boronafalúak voltak, faragott tölgyfapallókból. "Az épület zsilipelt boronafalú, kontyolt, szúpos te tejű."³¹ Szerkezete hasonló a disznóól szerkezetéhez. A különbség annyi, hogy a sarkokon elhelyezkedő szöglábakat, valamint a szárfákat, egyenes támoszlopok /kilincsek/ merevítik. Az oszlopok függőleges irányú vájataiba 3 cm vastag pallókat csúsztattak. Az oszlopokra helyezték az egymáshoz csapkötéssel illeszkedő szelemen gerendákat. A szelemeneket a kötőgerendákhoz középen csappal, a két szélén keresztrovással kapcsolták össze.

A tetőszerkezet a szarufa, a kakaskötő és lécs alkotja, erre kerül kívülről a zsúp.

Az épület közepén 3 méter hosszú, 1,90 méter magas, kétszárnyú, utcára néző pajtakapu áll. A kapu stáfli hevederekre szegezett keményfa deszkázattal készült, nyitott hézagokkal. Az ajtó 10x8 cm keresztmetszetű stáflijai keményfába csapozottak, faszeggel erősítve, melyen alul vaspersely, felül kovácsoltvas merevíti a kaput és biztosítja a kinyílás lehetőségét.

Zárását tölgyfadeszkából készült forgó frigli biztosítja, amely derékszög alakú, ajtódeszkába vert vashoz záródik. A kapu felett az eresz 30 cm-rel visszavágott, hogy a bejárat magasabb legyen, s az ajtó kinyitását az ne akadályozza. Az eresz alatt szarufákra függesztett rudak vannak felrögzítve. Erre kötözték fel saját csomájával a kukoricacsöveket szárítás céljából. Ez egyben díszül szolgált az épületnek.

A bal oldali ereszvég alatt egy farönkből kifaragott, 1 méter hosszú itató látható, mellette egy 120 cm hosszú, 18 cm széles, szögezett pad, mely napjainkban készült.

A pajta kétfiókos. A fiókokat talpgerenda, és a szöglábakat támasztó kilincsek választják el egymástól. "Az egyik fiókban szénát, a másikban valószínűleg polyvát tároltak."³²

A két fiók között helyezkedik el a kocsibejáró, ami olyan széles, hogy a kocsi nyugodtan ki-be közlekedhetett.

A pajta belül nyitott tetejű, azaz nincs padlásrésze. A szarufákra itt-ott lécből készült, derékszög alakú galambtetők vannak felszerelve.

"Ez a pajta az egyik legrégebbi és a helyi /csökölyi/ boro-naépítkezési módot a legjobban megőrző pajta."³³

A pajtától balra eső oldalon, a kettőskamra mögött, mintegy 4,26 méter távolságra áll a kocsiszín a bognárműhellyel./29. melléklet/ Arról, hogy Csököly mely portájáról telepítették át, sajnos semmi adatot nem találtam.

Az épület favázás, sűrű karós falú, kontyolt, szúpos fedelű. Szerkezeti felépítése ugyanaz, mint a kettős kamráé. Szélessége 4,83 méter, hossza 7,5 méter. Két helyiségből áll: A kettős kamra felőli helyiség a bognárműhely, a másik a kocsiszín. A bognárműhely minden oldalról zárt falú helyiség. A műhelybe egy 30x42 cm külméretű, 4 osztatú, üveges ablakon keresztül jut be a fény. A 78x1,9 cm külméretű ajtaja négyosztatú, vésett ácsajtó. Zárása egyszerű, tollas kulccsal biztosítható. A helyiségben régi időbeli és korabeli szerszámok sokasága látható, ugyanis ez egy mesterember mindennapos munkahelye. A falak tele vannak kiálló szögekkel, amelyekre a különböző szerszámokat akasztották. Ebben a helyiségben helyezték el a satupadot, valamint a furus padot is. "A furus pad 30 cm széles, 1,5 méter hosszú, lábakon álló deszka, amelyben két sorban kisebb-nagyobb lyukak vannak belefúrva. Ebbe tartották a fafurukat."³⁴/A faszegek számára ezzel fúrtak régen lyukat./ A bognárműhely mellett elhelyezkedő másik helyiség a kocsiszín./29. melléklet 60. kép/ Szerkezetében eltér a bognárműhelytől, ugyanis ez a helyiség az udvar felől teljesen nyitott. Szélessége 4,83 méter, hossza 4,30 méter. Kocsik valamint a földműveléshez szükséges eszközök tárolására használták. Itt kapott helyet a faborona, kaszák, a kalapálótuskó, egy régi kocsi, a kocsihoz szükséges alkatrészek... A helyiség padlása nyitott. Innen lehetett megközelíteni a bognárműhely padlását, amelyen valószínűleg borsót és rozstot tároltak. A porta építményei közül ez a legfiatalabb talpasház. Építési ideje a bognárműhely mestergerendáján látható: 1877.

5. A NÉPRAJZI FALU

A csökölyi portát nemcsak a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjteményben lehet és lehetett látni, hanem mintegy 100 évvel ezelőtt a fővárosi Városligetben is. "1896. május 2-án Ferenc József császár, magyar király, ünnepélyes külsőségek között, a hazai és külföldi előkelőségek jelenlétében nyitotta meg a magyar honfoglalás 1000 éves évfordulójára rendezett országos nemzeti kiállítást. A milleneumi kiállítás célja, a magyarság történeti múltjának és jelenének bemutatása volt a világ előtt. E kiállítás egyik jelentős alkotása a néprajzi falu."³⁵ /30.

melléklet 61. kép/

"A néprajzi falu az egyes vidékek és népek szerint élethűen berendezett parasztházak nagyobb telepe volt."³⁶

"A kiállítási faluban 24, az ország különböző vidékéről származó lakóházak, egy havasi juhász kunyhó, három alföldi pásztor kunyhó, egy cigányputri, egy községháza, tűzoltószertár, népiskola és óvoda, kórház, valamint egy templom volt hivatalva a korabeli Magyarország népi építkezését, s a falu arculatát bemutatni."³⁷

Jankó János /1868-1907/ kapta a feladatot, hogy felderítse az egyes tájak népi hagyományait, s felállítsa a néprajzi falu gyűjteményét. Neki köszönhető a gyűjtemény érdemi megvalósítása.

"Jankó János gyűjtőmunkája során jelentéseket készített. Somogyi útjának különös jelentősége van. Az itt kiválasztott ház azon kevesek közül való, melyről nemcsak rajzok maradtak fenn,

hanem egy eredeti, a kiválasztás során készült fényképfelvétel is. Ahogy Ő írja? "Jellegzetes, magyar építkezési modort a megyére nézve legjelesebben mutatják a Csököly községben... látható, és a múltból fennmaradt házak. Mindezek után az a nézetünk, hogy a Somogy megyei háznak fenntartott területen a csökölyi háznak megfelelő lakóépület állíttassék."³⁸ /31. melléklet 62. kép/ S fel is épült 23 más megyéből való házzal együtt, azonban a kiállítás házai penészesedni kezdtek.

"A néprajzi falut nem lehetett megmenteni, az épületeket le kellett bontani. A penész által megtámadott berendezési tárgyakat csak rendkívüli erőfeszítéssel sikerült megmenteni."³⁹

"1896. november 2-án, mintegy 6 hónapi nyitvatartás után, hivatalosan bezárt az Ezredéves Országos Kiállítás. A néprajzi falunak még így is sokat köszönhet a magyar néprajztudomány. Ez volt a népi építkezésünk első országos felmérése, s az itt bemutatott házak alapján indult meg a részletes kutatás. Emléke ébren tartotta a magyar szabadtéri múzeum gondolatát, ha maga a megvalósítás csak 70 év múltával indult is meg."¹⁰

A külföldi országokban ezen feladatok megvalósítása eredményes járt. Mindeközben a néprajzkutatók és a tanárok olyan módszereket dolgoztak ki, melyekkel a dan iskolai oktatásban más népek kultúrájának megértését igyekeztek elősegíteni. Az UNESCO "Kelet-Nyugat program"-jához kapcsolódó akcióban dán néprajzkutatók által gyűjtött néprajzi anyagból összeválogatott "Study-box"-okat, "table-top-box"-okat állítottak össze, melyek a folklórj és történelmi oktatás iskolai segédanyagaként kerültek forgalomba.

6. NÉPRAJZI MÚZEUMOK SZEREPE A NEMZETI ÉS NEMZETKÖZI NEVELÉSBEN

A néprajzi múzeumoknak jellegét és nagyságrendjét tekintve 3 típusa van:

1. Egyetlen portából álló gyűjtemény. Egy tájegység jellegzetes típusának bemutatására szolgál park vagy múzeum udvarán.
2. Regionális gyűjtemény. Egy-egy tájegység teljes értékű népi építészeti emlékeinek bemutatása. /Szenna/
3. Országos szabadtéri múzeum. Minden tájegység átfogó képét mutatja. /Szentendre/

"Néprajzi múzeumok feladata a nemzethez való viszonyulás tudatosítása, a nemzeti kultúra népszerűsítésének fontossága, a kiállítás hatékonysága és egyben élménynyújtás."⁴¹

A külföldi országokban ezen feladatok megvalósítása eredménnyel járt. "Dániában a néprajzkutatók és a tanárok olyan módszereket dolgoztak ki, melyekkel a dán iskolai oktatásban más népek kultúrájának megértését igyekeztek elősegíteni. Az UNESCO "Kelet-Nyugat program"-jához kapcsolódó akcióban dán néprajzkutatók által gyűjtött néprajzi anyagaiból úgynevezett "Study-box"-okat, "tanuló-doboz"-okat állítottak össze, melyek a földrajzi és történelmi oktatás iskolai segédanyagaként kerültek forgalomba.

Ezek tartalmaztak: tárgyakat, színes diákat, plakátokat, fotókat, témához irodalmat, szövegeket, hangfelvételeket, filmeket, mellékleteket. Ezek a "tanuló-doboz"-ok országszerte kölcsönözhetőek."⁴² Fontos lenne, hogy Magyarországon is bevezessék az iskolai oktatásba a néprajz bemutatását. A mai iskolákban ugyanis nagyon keveset hallanak a gyerekek a magyar népművészetről, a régi emberek életéről. Fontos lenne, mert nemcsak a nyelvében él a nemzet. Alsó tagozatban sok népmesével, népdallal ismerkednek meg a gyerekek, azonban ebből csak minimális képet tudnak alkotni a régi korokról. Ez nem elegendő. Szerintem minden pedagógusnak valamilyen fokon ismernie kellene a magyar népművészetet, ám a valóságban ez nem így van. Néhány tanító tud csak mesélni tanítványainak a régi gyerekjátékokról, szokásokról, a régi öltözködésről, a régi mindennapok életéről. A beszélgetések folytán tudna képet alkotni a gyerek a régi és a mai világ különbségeiről: a régi világ egyszerű, praktikus megoldásairól - a mai világ technikai fejlettségéről, a régi élet keménységéről - a mai élet kényelmességéről. Ehhez azonban bővebb ismeretek szükségesek. Nem elég a felszínes ismeret. A magyar nyelv, az ének-zene, technika, a rajz a környezet tantárgyak oktatásában egyaránt szükségünk van a népművészet ismeretére. Ahhoz, hogy e tantárgyakon belül bővebb ismereteket nyújtsunk a tanulóknak, nekünk is bővebb ismeretekkel kell rendelkezünk. Az ismeretek mellett azonban lényeges a szemléltetés, mert a gyerekek az általunk közölt ismereteket és tényeket a

szemléltető eszközökön keresztül jobban megértik, és felkelti érdeklődésüket. A szemléltetés és megismerés élményét leginkább a néprajzi kiállításokon élheti át a tanuló. Egy kiállítás megtekintése előtt a pedagógusnak kellően motiválni kell a gyerekeket a témával kapcsolatban. Ahhoz, hogy a látott, tapasztalt, megismert dolgok maradandóbb élménnyé váljanak a gyerekek számára, a kiállításokon meg kell beszélni a látottakat. A kiállítások megtekintése a gyerekek számára élményforrás, nemzeti kultúrára nevel, s ezáltal a tanulók szembesülhetnek a régi korok, és napjaink óriási különbségeivel.

...

Remélve, hogy munkámmal tudtam valami újat és érdekeset nyújtani dolgozatom olvasóinak, és segítségére tudtam lenni a múzeum és a Néprajzi osztály munkatársaiknak.

HIVATKOZÁSOK

7. BEFEJEZÉS

1. Gábor, János. Csököly község monográfiája. Aludja: Faluszö-
Szakdolgozatom írása közben ismeretköröm lényeges elemek-
kel bővült. Sok új dolgot ismertem meg: lakóház építési
folyamatát, zsúpolást, egyes tárgyak nevét és használa-
tát, csökölyiek lakáskultúráját, ízlésvilágát, ...

2. Csökölyi emberek. Somogyi Néplap 1983. júli. 2. 5. p.
Munkám során méréseket is végeztem a porta épületein be-
lül és a portán, ugyanis ahhoz, hogy részletes leírást
készítsek a műemlékekről, a mérések elengedhetetlenül
fontosak voltak.

Tulajdonképpen műemlék felmérést végeztem, egyrészt má-
sok felmérései, dokumentációi segítségével, másrészt sa-
ját megfigyeléseimmel, méréseimmel, tudakozódásommal,
vizsgálódásaimmal.

3. Csökölyi emberek. I. m. 3. p.
Dolgozatom végére fűzött mellékleteimmel egy kicsit szí-
nesíteni, érthetőbbé és érdekesebbé szerettem volna ten-
ni e témát, noha sajnos nem mindegyik fénykép sikerült
tökéletesen.

Remélem, hogy munkámmal tudtam valami újat és érdekeset
nyújtani dolgozatom olvasóinak, és segítségére tudtam
lenni a a múzeum és a Néprajzi osztály munkatársainak.

10. Kőrös János: Települési és építkezési változások Barad-So-
mogytól a Réferriokig, végéig a XX. sz. elejéig. I. m. 217. p.

HIVATKOZÁSOK

1. Gábos Dénes: Csököly község monográfiája. Kiadja: Faluszövetség, Bp. V. Ker. Zoltán u. 8. 1926. 1. p.
2. Uo. 2. p.
3. Csökölyi emberek = Somogyi Néplap 1983. júl. 2. 5. p.
4. Knézy Judit: Csököly népének gazdálkodása és táplálkozása /XVIII-XX. sz/. Kaposvár, 1977. Somogy megyei nyomda 5. p.
5. Uo. 7. p.
6. Gábos Dénes: i.m. 3. p.
7. Csökölyi emberek: i.m. 5. p.
8. Knézy Judit: Települési és építkezési változások Belső-Somogyban a reformkor végétől a XX. sz. elejéig = Ethnographia, Bp: Magyar Néprajzi társaság 85. évf. 1974. 215. p.
9. Knézy Judit: Települési adatok /Csököly/ 1972 = Egyéni, somogyi gyűjtés 2. p.
10. Knézy Judit: Települési és építkezési változások Belső-Somogyban a reformkor végétől a XX. sz. elejéig: i.m. 217.p.

11. Csökölyi emberek: i.m. 5. p.
12. Csököly, Dózsa György u. 64. számú ház népi műemlék felmérési dokumentációja 1972. Somogy Megyei Tanácsai Tervező Vállalat, Kaposvár, 2-5. p.
13. Csököly, Dózsa György u. 13. számú ház műemlékfelmérési dokumentációja 1972. Somogy Megyei Tervező Vállalat, Kaposvár, 2-4. p.
14. Knézy Judit: Települési és építkezési változások Belső-Somogyban a reformkor végétől a XX. sz. elejéig: i.m. 220. p.
15. Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtára: Szenna, Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény 31. szám, 1980., Kiadja a TKM Egyesület 4-8. p.
16. Knézy Judit: A favázás lakóházépítés emlékei a belső-somogyi Csököly, Gige, Rinyakovácsi és Kisbajom községekben. = Somogy megyei múzeumok Közleményei I/1973. 209. p.
17. Knézy Judit: Csökölyi település, építkezés 1970 - Egyéni somogyi gyűjtés. 6. p.
18. Knézy Judit: A favázás lakóházépítés emlékei a belső-somogyi Csököly, Gige, Rinyakovácsi és Kisbajom községekben: i.m. 221. p.

19. Csökölyi emberek: i.m. 5. p.
20. Knézy Judit: Csököly települése, építkezése, lakáskultúrája 1972. = Egyéni somogyi gyűjtés 5. p.
21. Knézy Judit: Csököly település, építkezés, lakáskultúra 1970. = Egyéni somogyi gyűjtés. 8. p.
22. Platthy György - Dr. Rónai Béla: Népművészet. Bp. Tankönyvkiadó 1989. 122. p.
23. Uo. 120. p.
24. Uo. 124. p.
25. Knézy Judit: Csökölyi építkezés, lakáskultúra. 1967 = Egyéni somogyi gyűjtés. 5. p.
26. Tóth Lídia: Népi lakáskultúra 1978. = Egyéni somogyi gyűjtés 12. p.
27. Uo. 13. p.
28. Csököly, Dózsa György u. 13. számú ház műemlékfelmérési dokumentációja: i.m. 4. p.
29. Magyar Néprajzi Lexikon, Akadémiai Kiadó Bp. 1980. p.

30. Knézy Judit: Települési és építkezési változások Belső-Somogyban a reformkor végétől a XX. sz. elejéig: i.m. 217. p.
31. Uo. 217. p.
32. Knézy Judit: Csököly, néprajzi adatok. 1968. = Egyéni, somogyi gyűjtés 9. o.
33. Knézy Judit: Települési és építkezési változások Belső-Somogyban a reformkor végétől a XX. sz. elejéig: i.m. 217.p.
34. Tóth Lídia: i.m. 31. p.
35. Jankó János: A milleneumi falu Bp: N.m. 1989. 7. p.
36. Balassa M. Iván: A Néprajzi Falu az Ezredéves Kiállításon = Ethnográfia, Bp. Magyar Néprajzi Társaság 83. évf. 1972. 564. p.
37. Jankó János: i.m. 12. p.
38. Balassa M. Iván: i.m. 565. p.
39. Uo. 567. o.
40. Jankó János: i.m. 14. p.

41. Borsányi László: A néprajzi múzeumok szerepe a nemzeti és nemzetközi nevelésben = Ethnographia, Bp. Magyar Néprajzi Társaság 88. évf. 1977. 418. p.

Balassa György: A néprajzi múzeumok szerepe a nemzetközi nevelésben = Ethnographia, Bp. Magyar Néprajzi Társaság 83. évf. 1972. 42. Uo. 419. p.

Borsányi László: A néprajzi múzeumok szerepe a nemzeti és nemzetközi nevelésben = Ethnographia, Bp. Magyar Néprajzi Társaság 84. évf. 1977. 843. p.

Csellényi Klára: A magyar népi kultúra. Ép. 1973. 74. p.

Csókői, Dozsa György u. 64. számú ház népi emlékefelmérés dokumentációja 1972. Somogy megyei tanácsai Irtóvező Vállalat, Kaposvár, 5. p.

Csókői, Dozsa György u. 11. számú ház népi emlékefelmérés dokumentációja 1972. Somogy megyei tanácsai Irtóvező Vállalat, Kaposvár, 5. p.

Csókői emberek = Somogyi Néplap 1983. júl. 7. 5. p.

Csókői Péter: Csókői község monográfiája. Szeged: Faluszövetség, Bp. V. ker. Zoltán u. 8. 1926. 8. p.

Jankó János: A millenniumi falu Bp. N.m. 1989. 188. p.

BIBLIOGRÁFIA

- Balassa M. Iván: A Néprajzi Falu az Ezredéves Kiállításon =
= Ethnográfia, Bp. Magyar Néprajzi Társaság 83. évf. 1972.
768 p.
- Borsányi László: A néprajzi múzeumok szerepe a nemzeti és nemzetközi nevelésben = Ethnográfia, Bp. Magyar Néprajzi Társaság 88. évf. 1977. 843. p.
- Csilléry Klára: A magyar nép bútorai, Bp. 1975. 74. p.
- Csököly, Dózsa György u. 64. számú ház népi műemlékfelmérési dokumentációja 1972. Somogy megyei Tanácsai Tervező Vállalat, Kaposvár. 5. p.
- Csököly, Dózsa György u. 13. számú ház műemlékfelmérés dokumentációja 1972. Somogy megyei Tanácsai Tervező Vállalat, Kaposvár, 5. p.
- Csökölyi emberek = Somogyi Néplap 1983. júl. 2. 5. p.
- Gábos Dénes: Csököly község monográfiája. Kiadja: Faluszövetség, Bp. V. ker. Zoltán u. 8. 1926. 8. p.
- Jankó János: A milleneumi falu Bp. N.m. 1989. 180. p.

Knézy Judit: A favázás lakóházépítés emlékei a belső-somogyi Csököly, Gige, Rinyakovácsi és Kisbajom községekben = Somogy megyei Múzeumok Közleményei I./1973. 210-244. p.

Knézy Judit: Csökölyi építkezés, lakáskultúra 1967 = Egyéni, somogyi gyűjtés. 24. p.

Knézy Judit: Csökölyi házépítési adatok 1967 = Egyéni, somogyi gyűjtés 20. p.

Knézy Judit: Csökölyi táplálkozás, szokás, lakáskultúra adatok 1972 = Egyéni, somogyi gyűjtés 24. p.

Knézy Judit: Csökölyi település, építkezés 1970 = Egyéni somogyi gyűjtés 24. p.

Knézy Judit: Csököly, lakáskultúra 1970 = Egyéni, somogyi gyűjtés 8. p.

Knézy Judit: Csököly népének gazdálkodása és táplálkozása /XVIII-XX. sz./ Kaposvár, 1977 - Somogy megyei nyomda 90. p.

Knézy Judit: Csököly, néprajzi adatok 1968. = Egyéni, somogyi gyűjtés 24. p.

Knézy Judit: Csököly települése, építkezése, lakáskultúrája 1970 = Egyéni somogyi gyűjtés. 64. p.

Knézy Judit: Csököly települése, építkezése, lakáskultúrája
1972 = Egyéni, somogyi gyűjtés. 12. p.

Knézy Judit: Építkezés Csökölyben. 1972 = Egyéni, somogyi
gyűjtés 12. p.

Knézy Judit: Települési adatok /Csököly/ 1972 = Egyéni, so-
mogyi gyűjtés 24. o.

Knézy Judit: Települési és építkezési változások Belső-Somogy-
ban a reformkor végétől a XX. sz. elejéig = Ethnographia, Bp,
Magyar Néprajzi Társaság 85. évf. 1974. 365. p.

Magyar Néprajzi Lexikon, Akadémiai Kiadó Bp 1980.

Platthy György - Dr. Rónai Béla: Népművészet. Bp. Tankönyv-
kiadó 1989. 270. p.

Somogy néprajza II.: Anyagi kultúra 1980 Kaposvár. 315 p.

Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtára: Szenna, Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény 31. szám, 1980 , Kiadja: a TKM Egyesület
22. p.

Tóth Lídia: Népi lakáskultúra 1978. = Egyéni, somogyi gyűjtés
45 p.

Adatközlők: Zóka Jánosné, özv. Rudán Lajosné, Bödő Sándorné
és Praj Józsefné, a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény
dolgozói.

MELLÉKLETEK

Csokoly mai épületei

2. kép

Csokoly, Bőrea György-é. 64. szám alatti telek

MÚZEUM

1. kép

Csököly, Róza Csököly mai épületei (alatti lakóház)

2. kép

Csököly, Dózsa György u. 64.szám alatti telek

Csököly, Dózsa György u. 64.szám alatti lakóház

A Rinvakvárosi porta lakóépület 7. kamará
Csököly, Kossuth /Rózsa/ u. 20. szám alatti lakóház 8. hely
2. Pajta

3. kép

Csököly, Dózsa György u. 64. szám alatti lakóház

4. kép

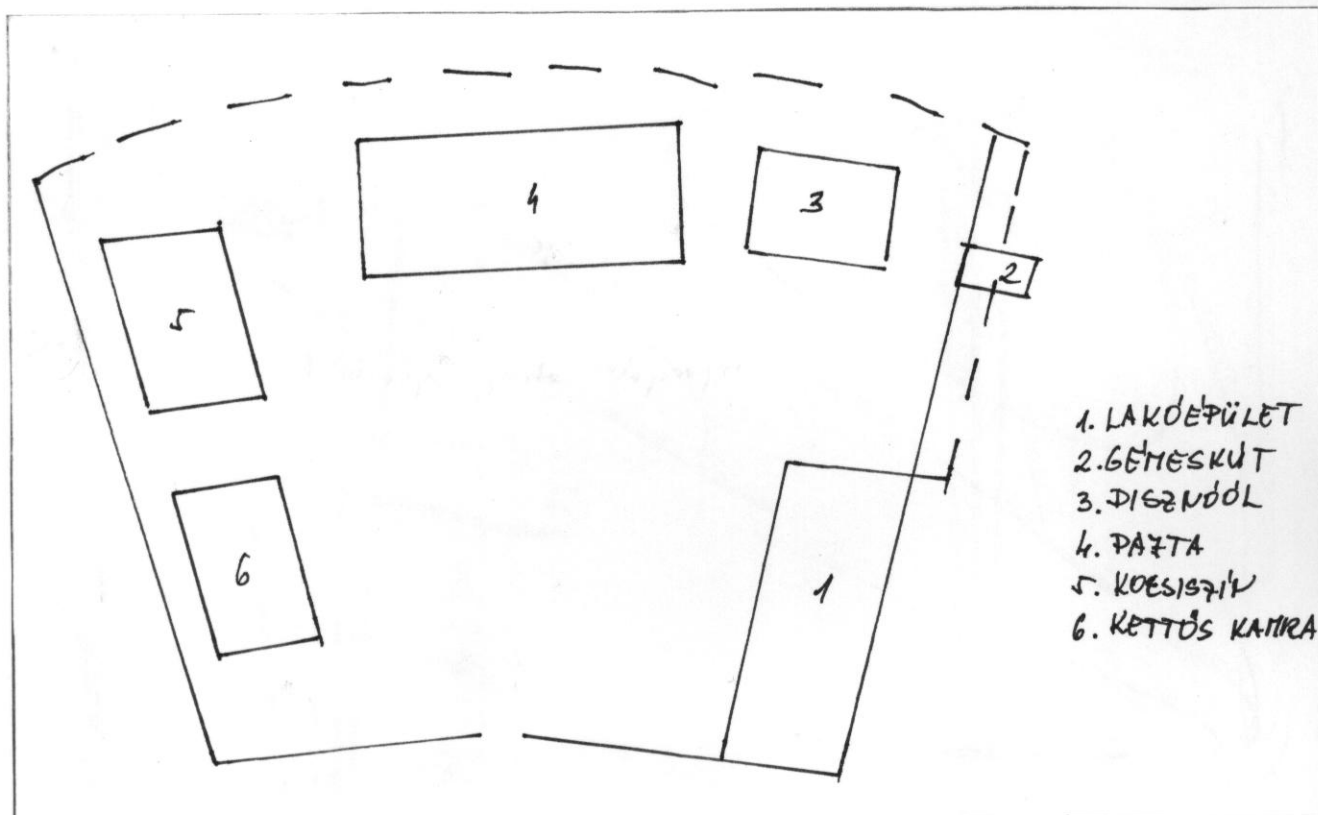
Csököly, Dózsa György u. 64. szám alatti lakóház

5.kép A Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény térképvezlata

6.kép A falumúzeum utcája

7. kép

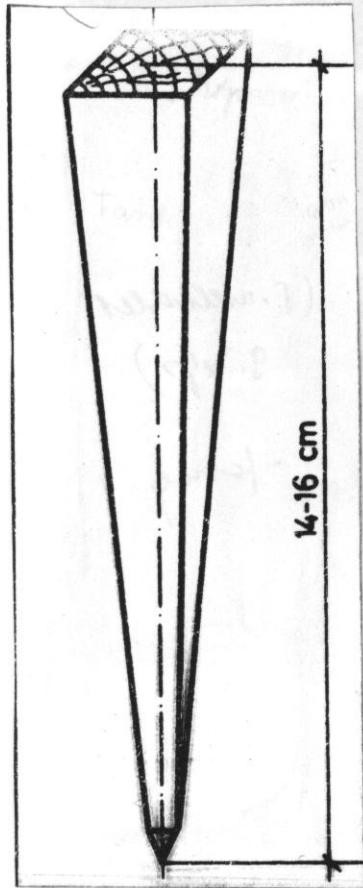
A csökölyi porta alaprajza

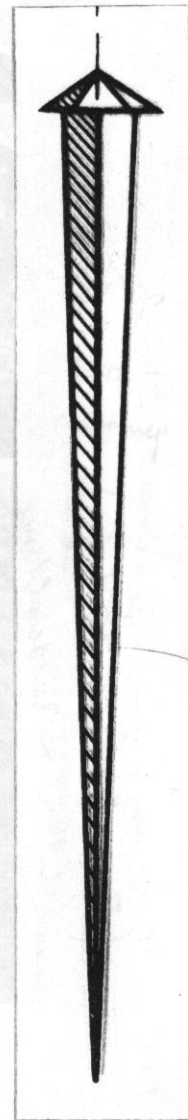
8. kép

A csökölyi porta

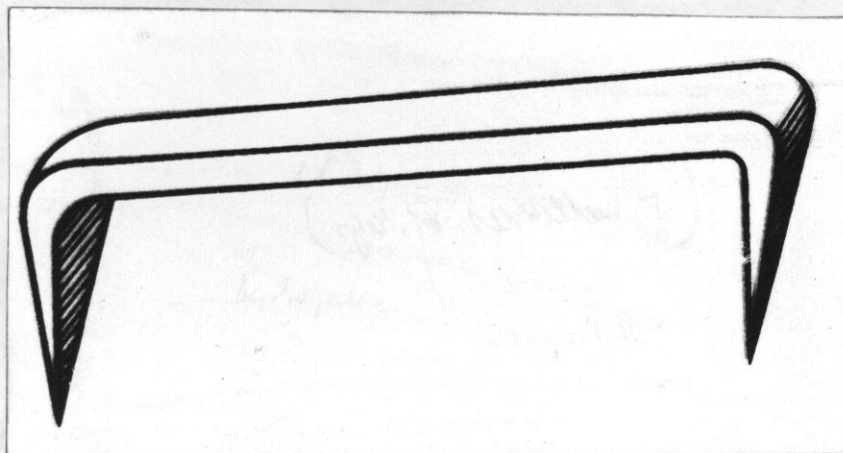

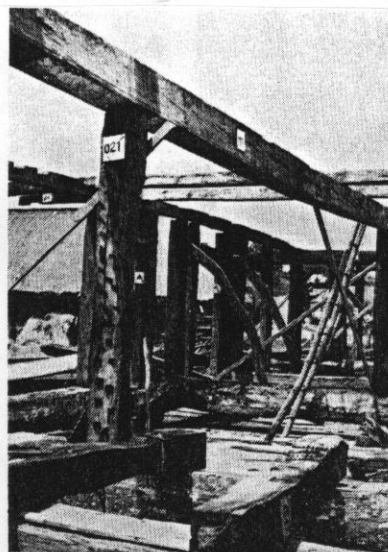
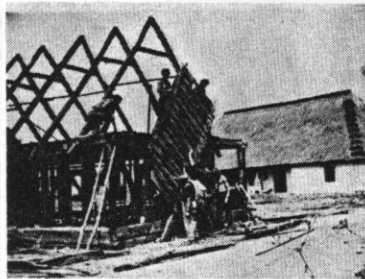
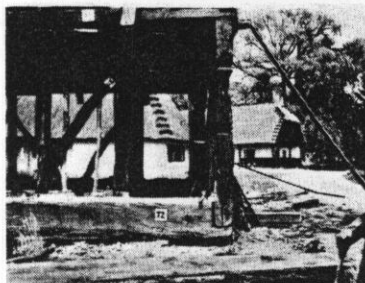
9. kép
Faszeg

10. kép
Kovácsolt szeg

11. kép
Ácskapocs

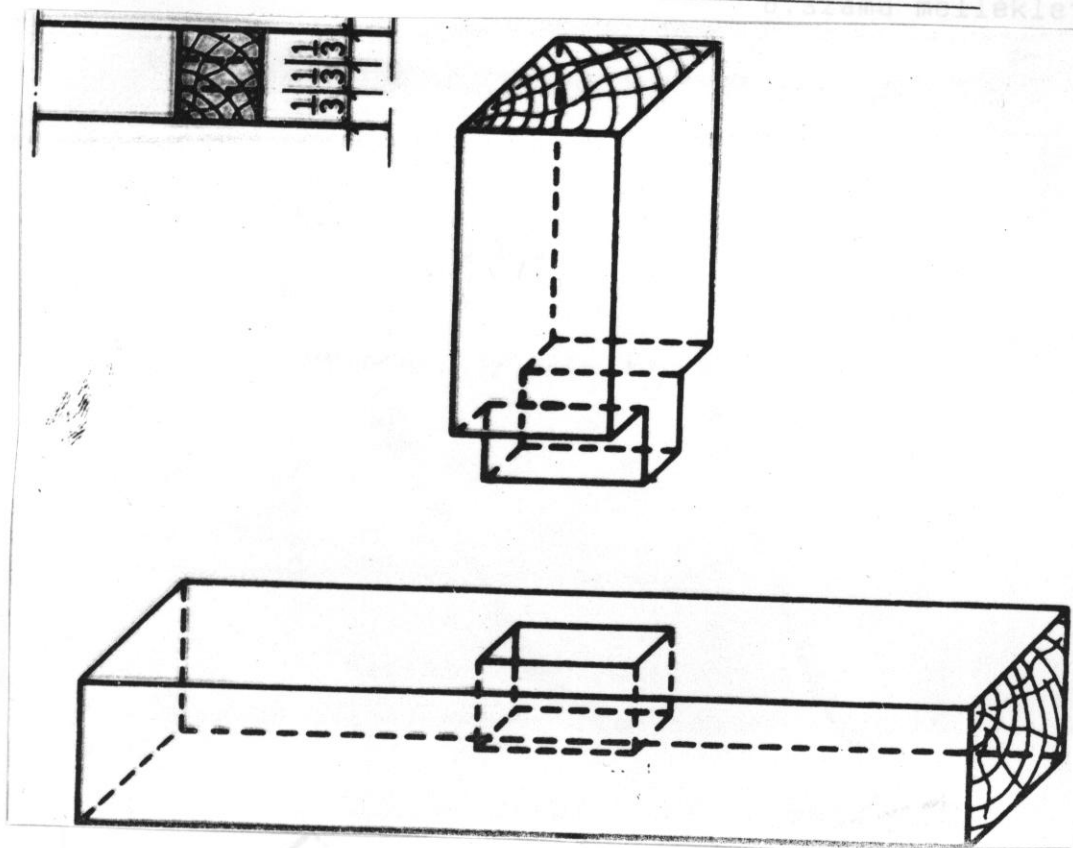

A csökölyi lakóház építési folyamata

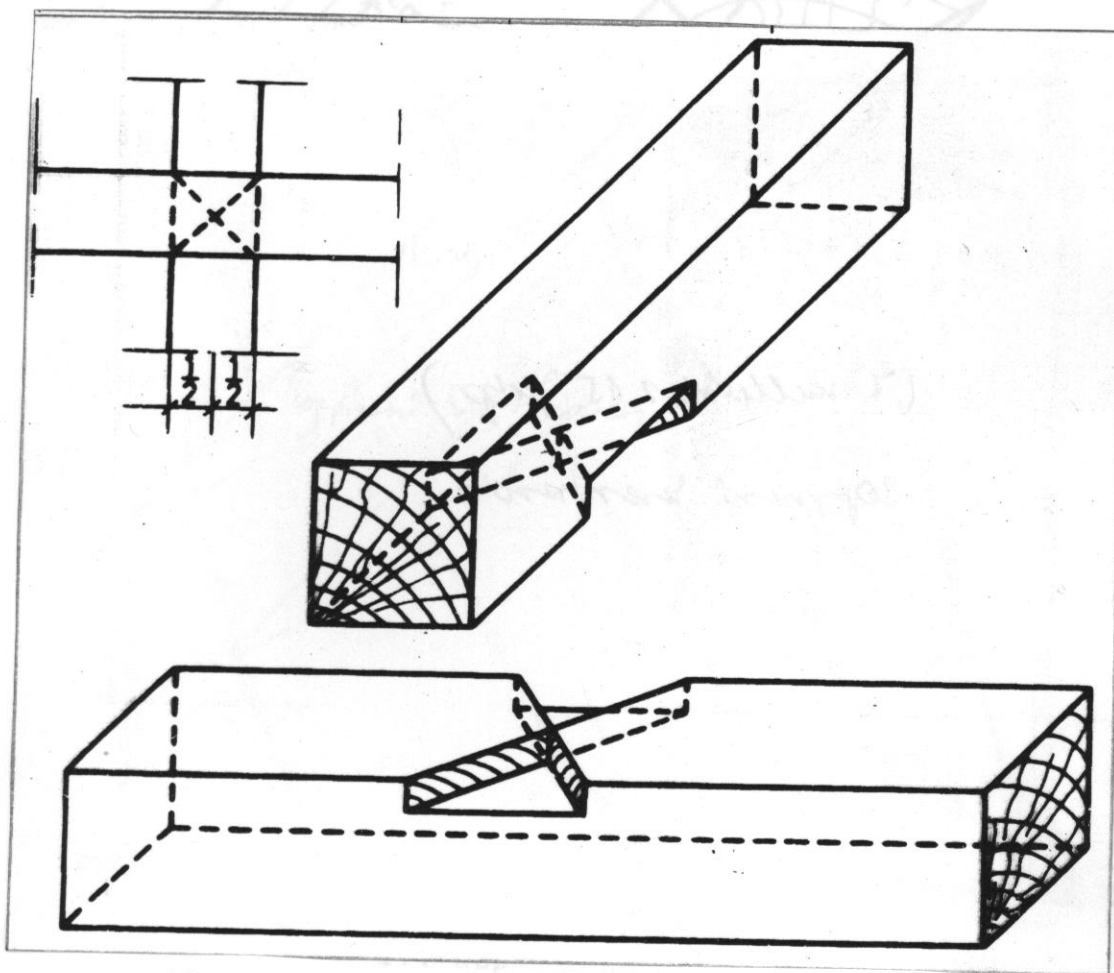
12. kép

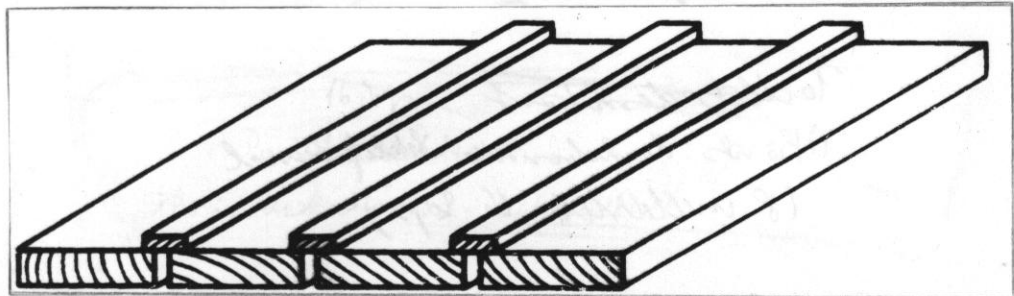
13. kép Csökölyi lakóház sározás előtt

14. kép
Egyszerű egyenes csap

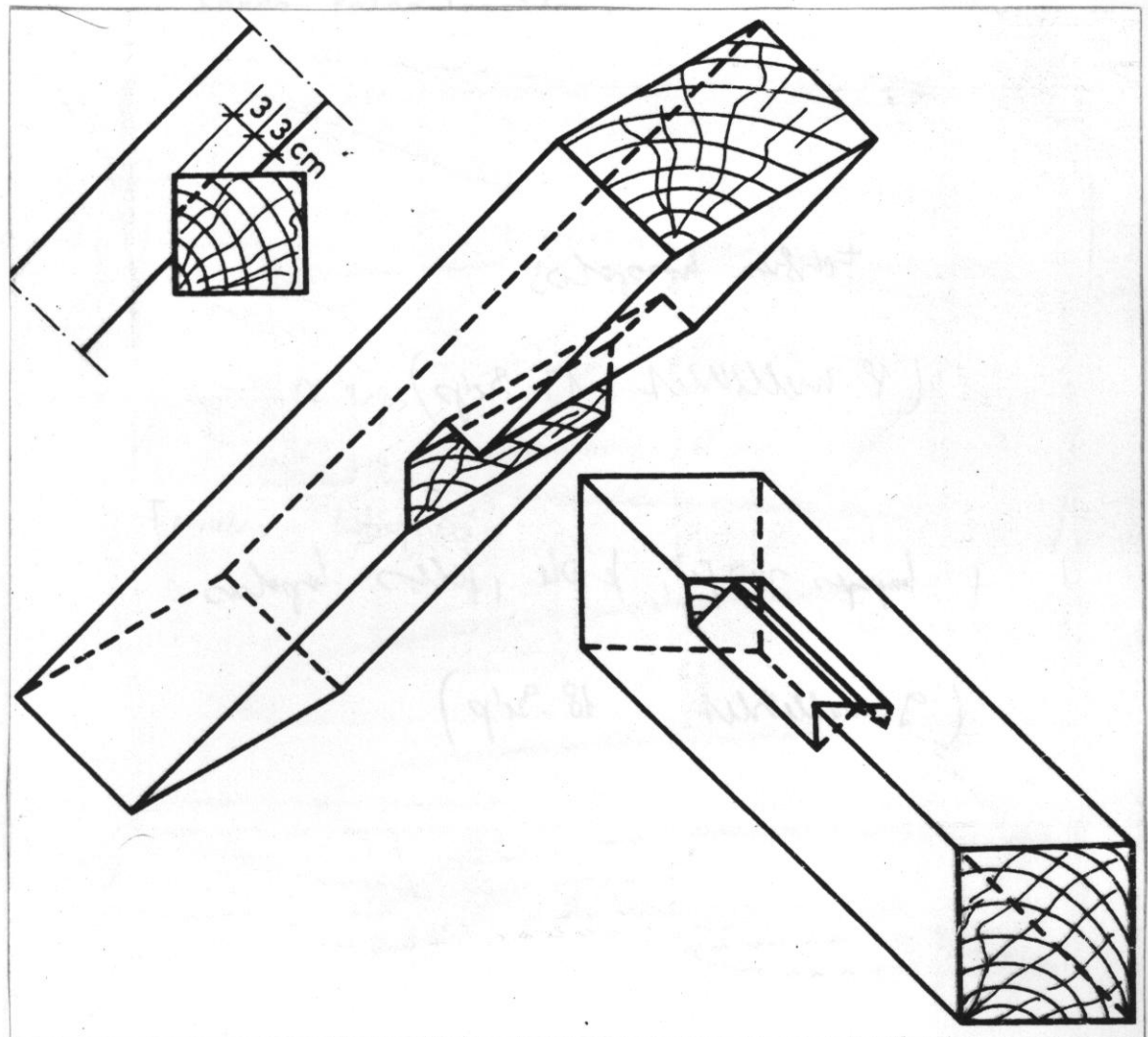
15. kép Egyszerű keresztrovás

16. kép

Padlás deszkázat

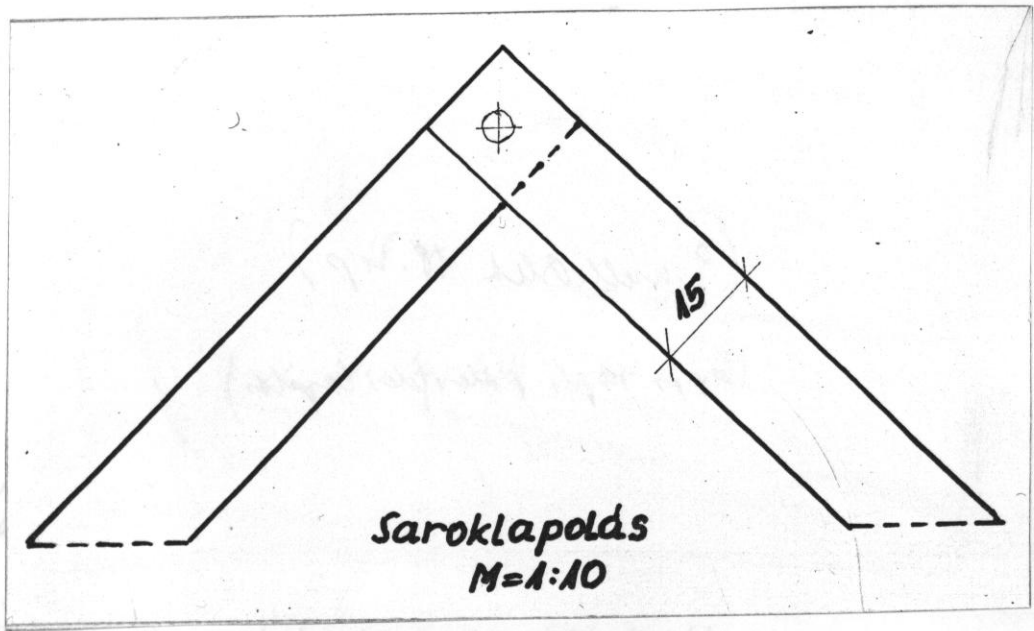
Ütközős deszkaborítás lécfedéssel

17. kép

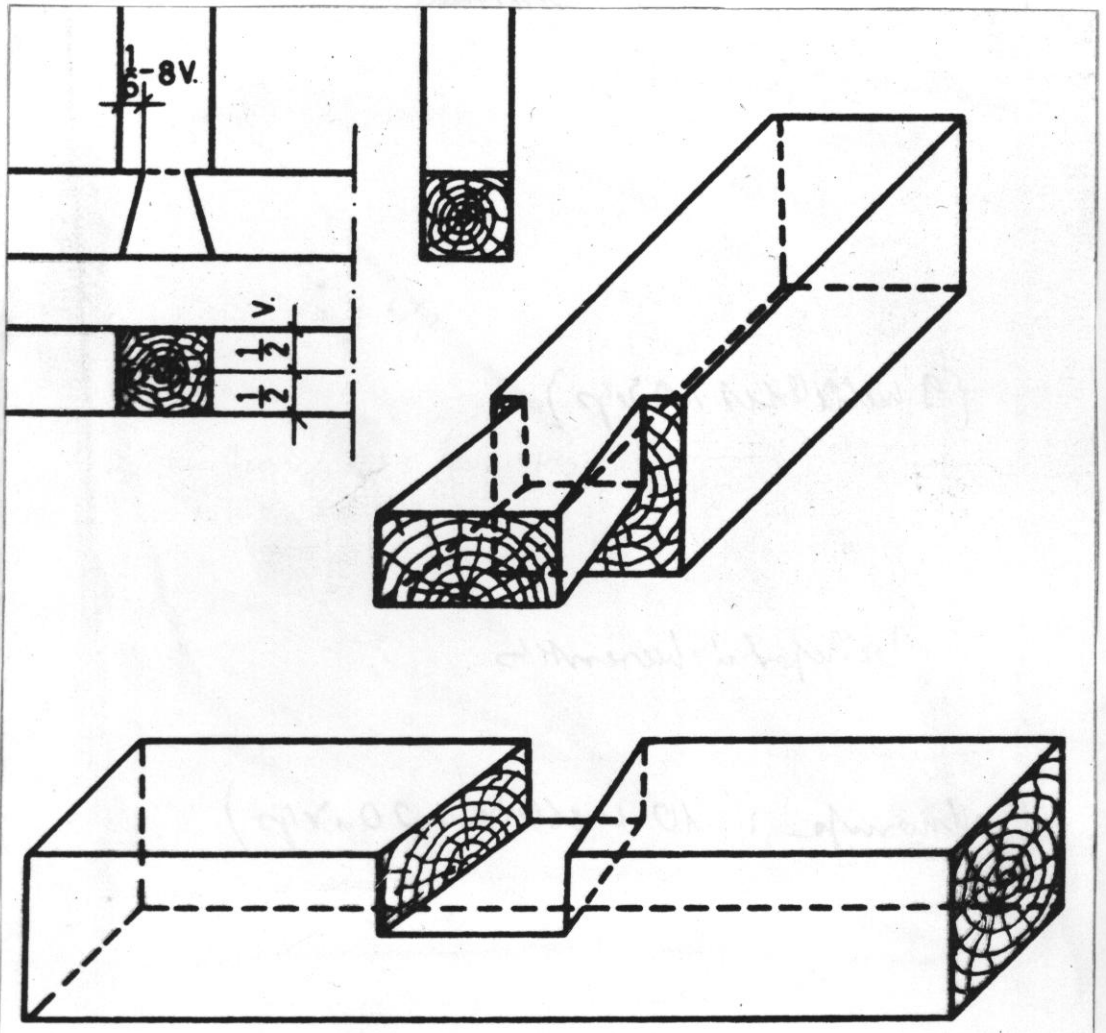
Fészkes horgolás

Fecskéfarkú becsúszás

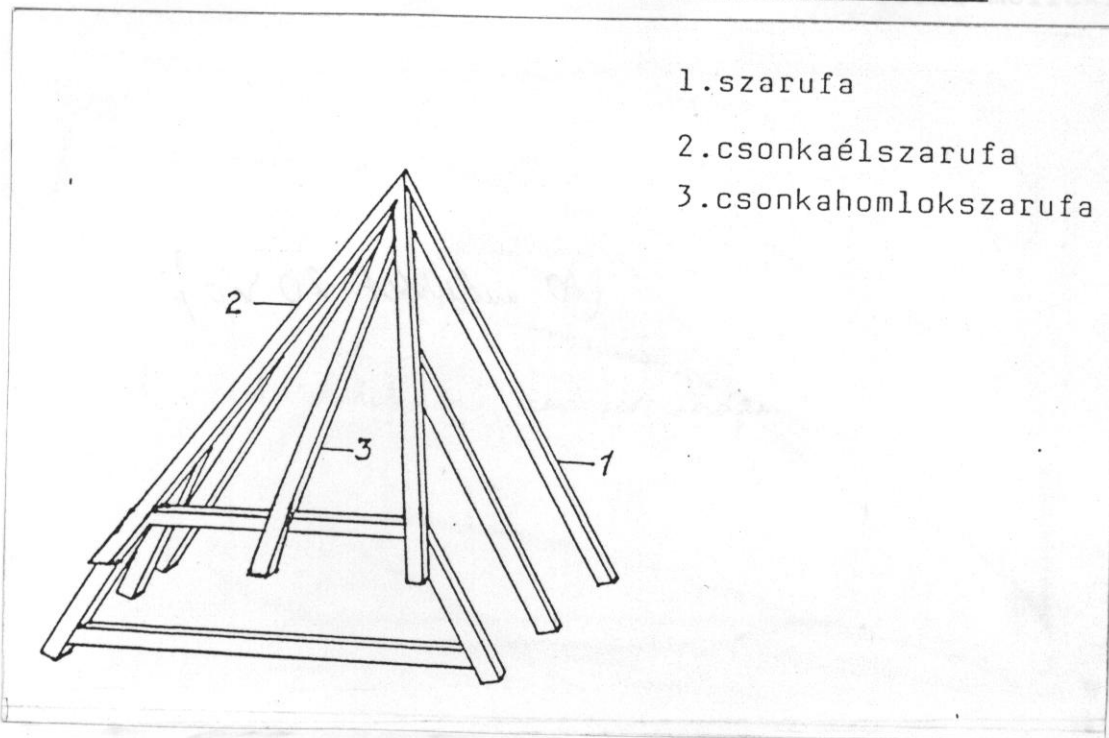
18. kép

Ferde, feles lapolás

19. kép

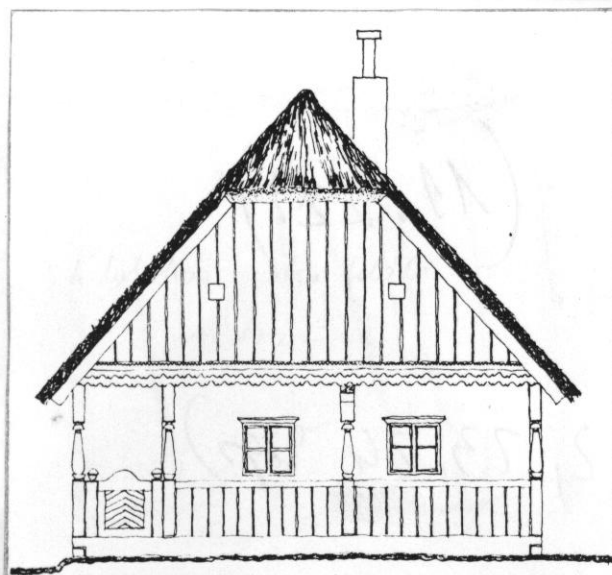
Fecskefarkú beeresztés

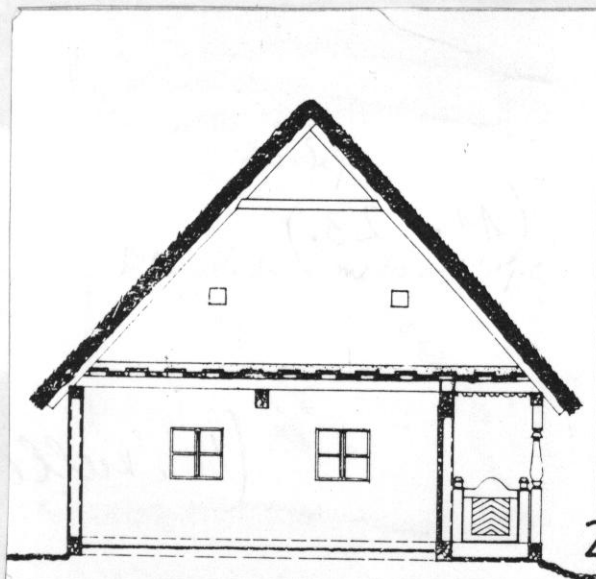
20. kép A csonkakonty szerkezeti ábrája

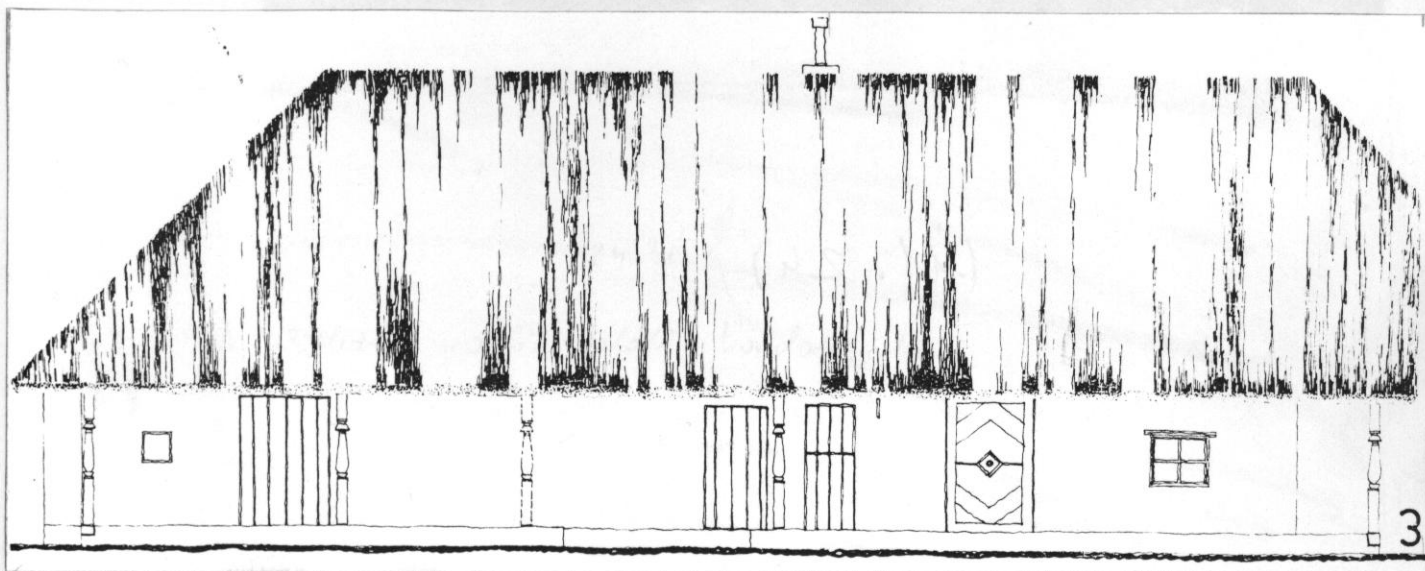
21. kép Zsúpos tetőszerkezet

22.kép A lakóház utca felőli homlokzata

23.kép A lakóház metszeti képe

24. kép A lakóház udvar felőli homlokzata

A lakóépület udvar felőli oldala helyiségek ajtójaival

A lakóépület utca felőli oldala

26. kép

A lakóépület homlokzata

27. kép

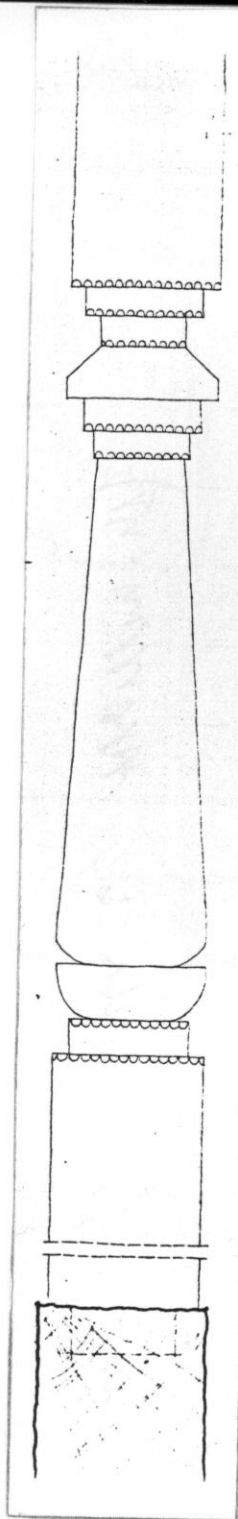
A lakóépület udvar felőli oldala a helyiségek ajtajaival

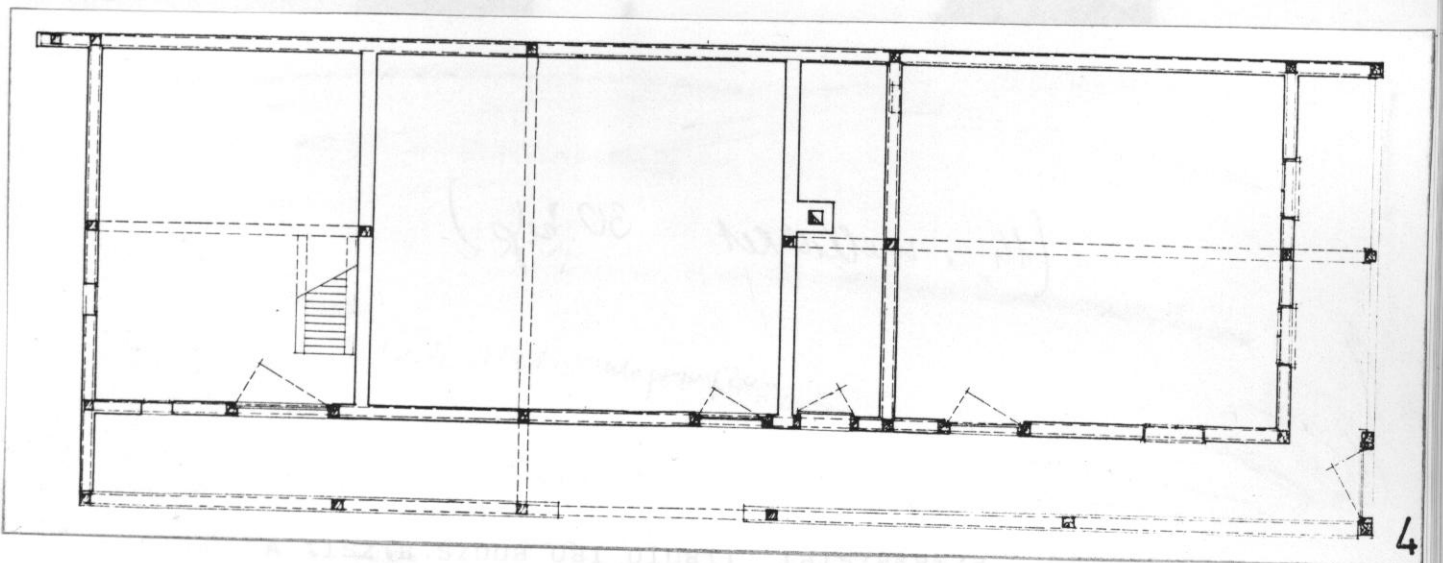
28. kép

A tiszta szoba ajtaja

30. kép * lakóépület alaprajza

29. kép
Pitaroszlop

30. kép A lakóépület alaprajza

31. kép

A tiszta szoba bal hátsó sarokrésze

32. kép

A tiszta szoba bal oldali falszakasza

33. kép

A szentsarok

Kétszintes nagy toronykőtartóval

34. kép

Búbos, ácsolt láda az ajtó mellett

35. kép
Kétsztrtú polc törölközötartóval

36. kép
A tiszta szoba jobb hátsó sarokrésze

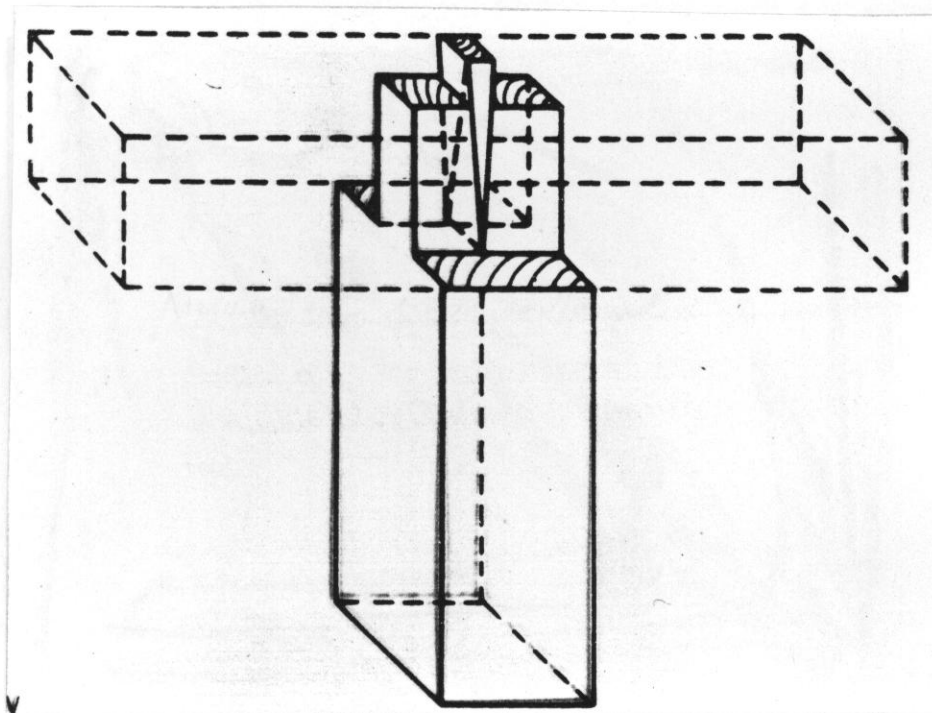

37. kép

Festett, rozmaringos láda

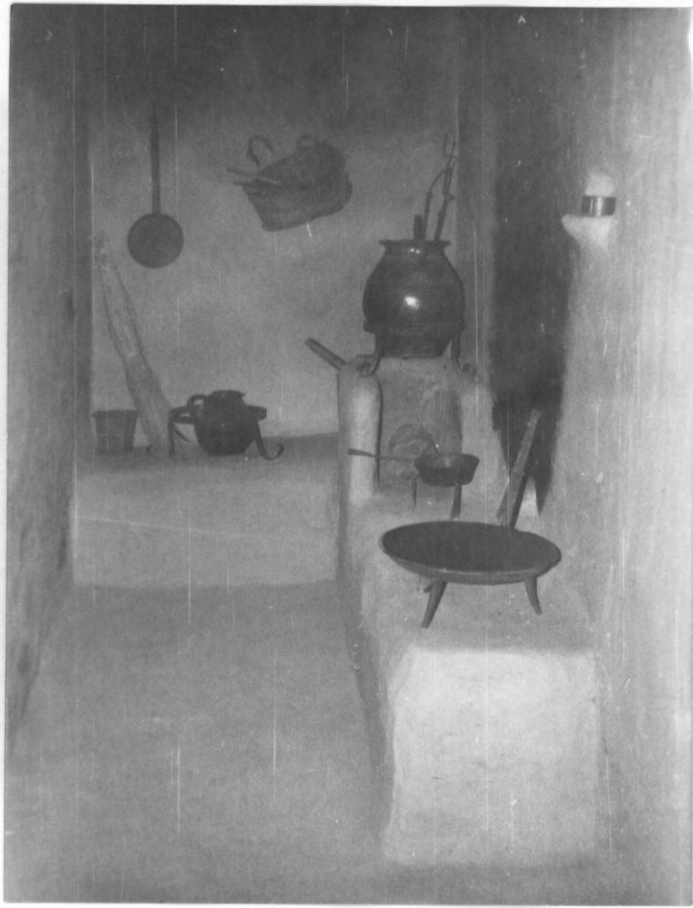
38. kép

A festős konyha

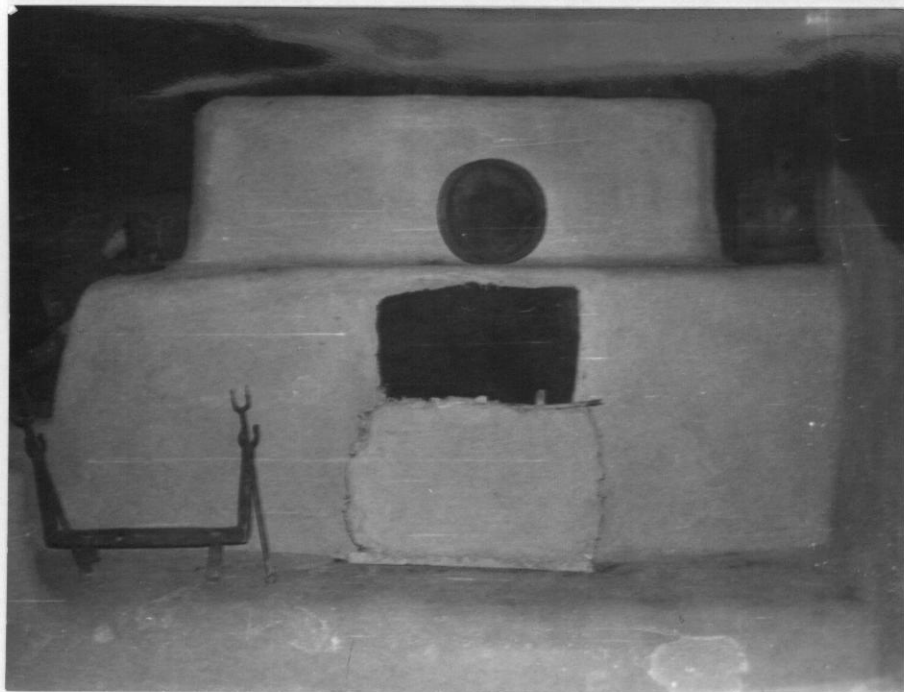

38. kép

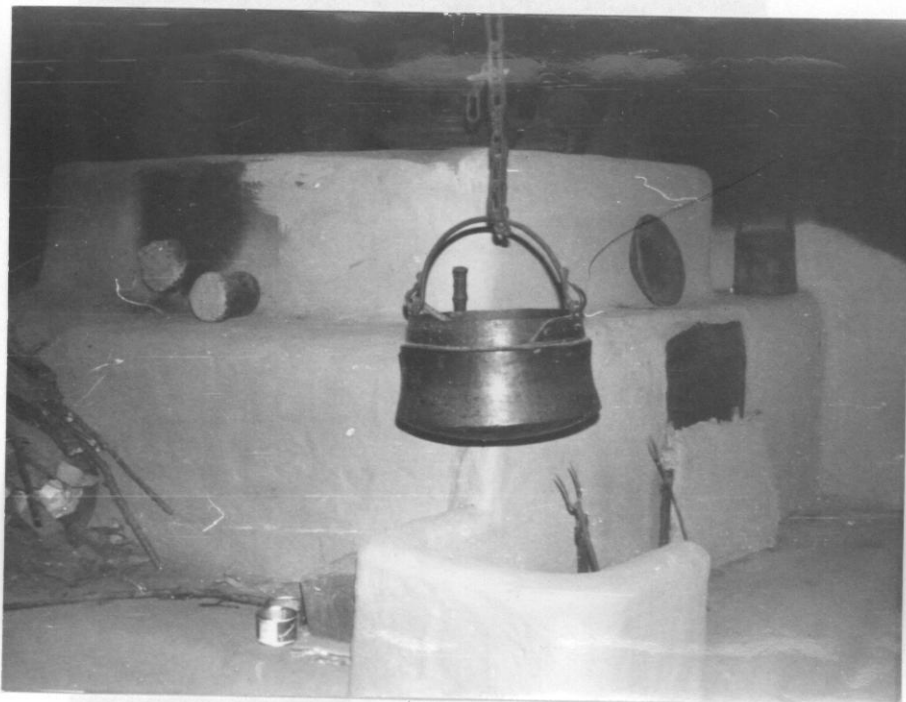
Átmenő csap ékes szorítással

39. kép
A füstös konyha

40. kép
A kemence

41. kép

Kemence a láncon függő vasfazékkal

Magyar népművelési központ

42. kép

A kemencés konyha tárolópadja

Magyar népművelési központ

43. kép

Pad a 3-as osztatú polccal

44. kép Kamra részlet

45. kép
Búbos, ácsolt láda a kamrában

46. kép
A kamra jobb hátsó sarka

47. kép

Kamra részlet

48. kép

A lakóépület padlása

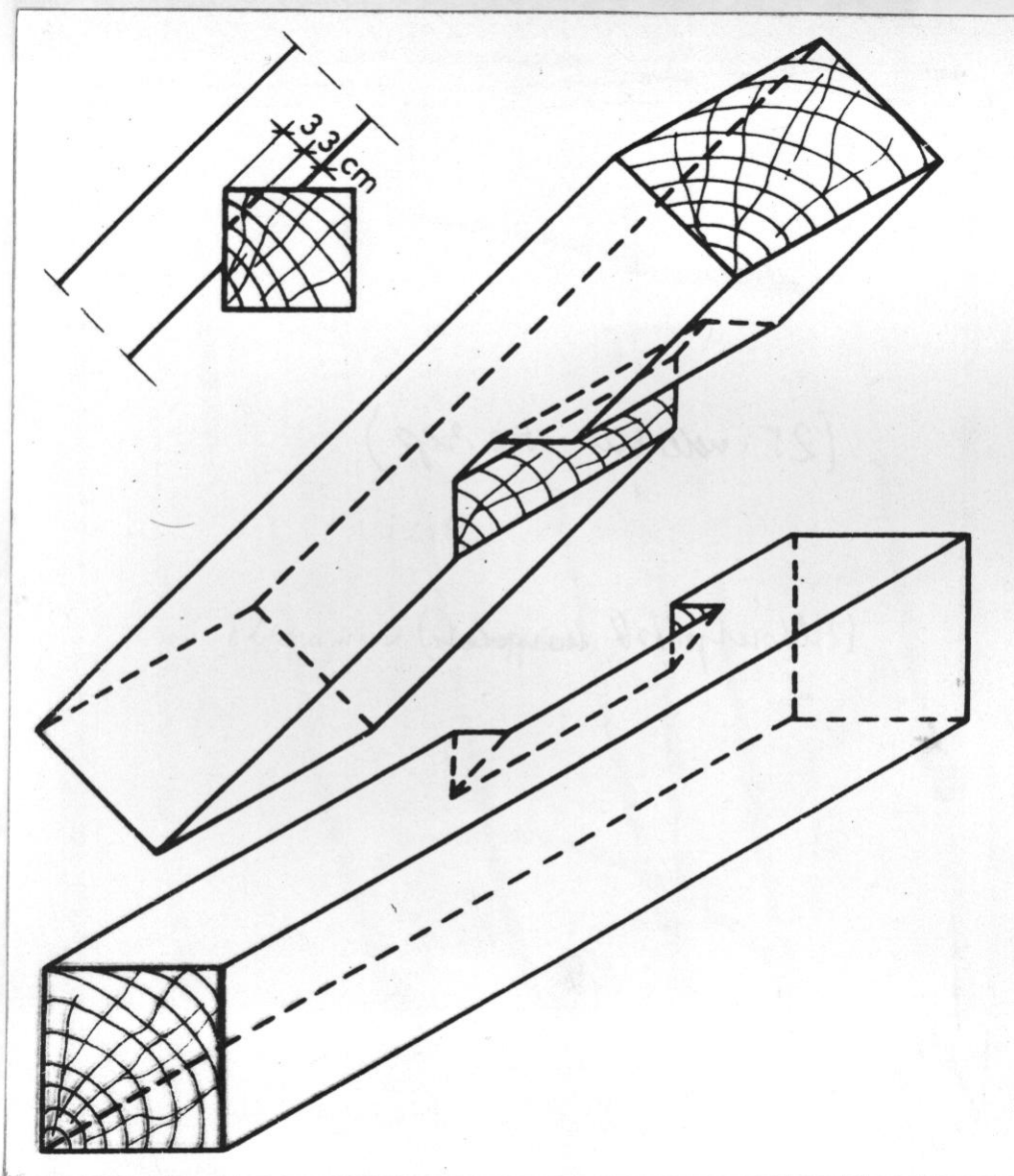
49. kép
Szalmából font lóca

50. kép
A magtörő

51. kép A kettős kamra

52. kép Éltompított horgolás

53. kép
Kamra részlet

54. kép
Kamra részlet

55. kép
A fiatal házaspár hálószobája

56. kép
A gémeskút

57. kép
A disznóól

58. kép
A pajta

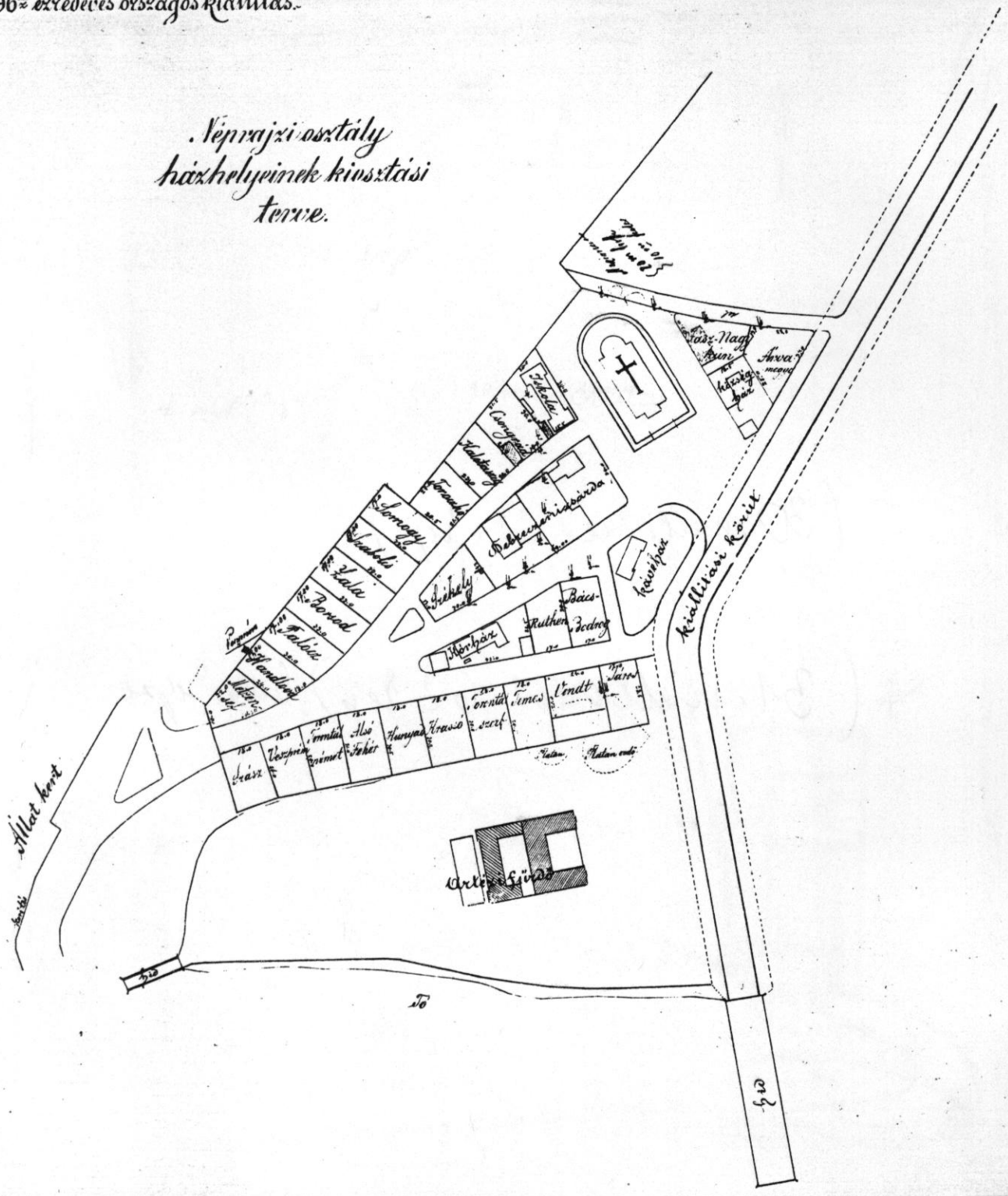
59. kép
Kocsiszín a bognárműhellyel

60. kép
A kocsiszín

1896^é országos kiállítás.

Néprajzi osztály
házhelyeinek kiosztási
terve.

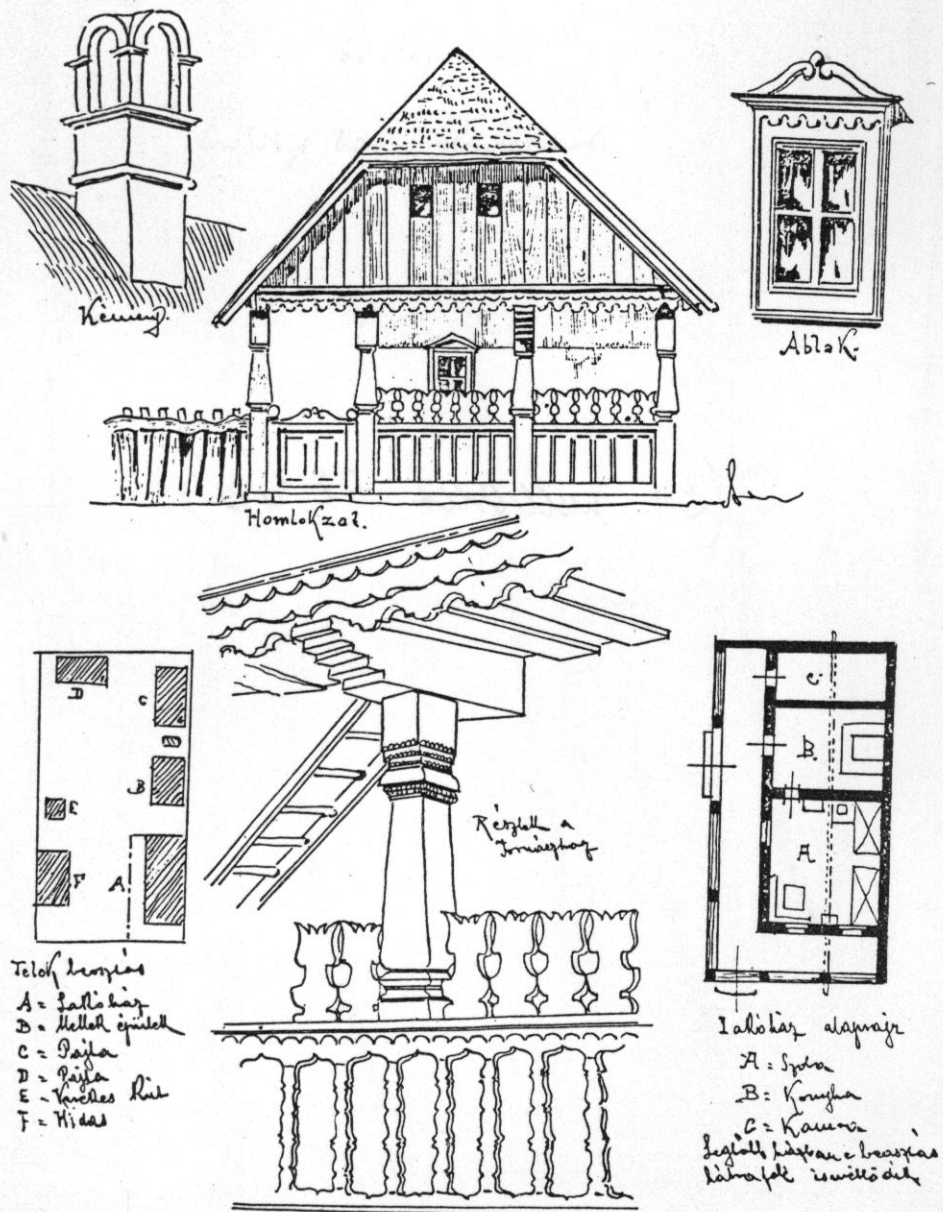

61. kép

A néprajzi falu térképábrázolása

SOMOGY MEGYE.

Csökölyi ház részleteivel.

62. kép

Csökölyi ház részleteivel